

Strategia de Comunicare în Domeniul Poluanților Organici Persistenti în Republica Moldova

**Pregătită în cadrul Proiectului Băncii
Mondiale/Facilității Globale de Mediu GEF-PPG Nr.
TF051208, „Activități de Promovare a Implementării
Convenției de la Stocholm privind Poluanții Organici
Persistenti (POP) în Republica Moldova”**

Autori:

**Alecu Reniță
Valentin Ciubotaru
Victoria Reșetnic
Victor Strătilă
Elena Bivol**

Chișinău 2003

Cuprins:

Sumar executiv

Introducere

Situația actuală

Scopul și obiectivele Strategiei de comunicare

Grupurile țintă ale Strategiei de comunicare

Mesajele-cheie ale Strategiei de comunicare

Activități de îmbunătățire a comunicării, cunoașterii și participării publicului în domeniul POP

Parteneriate posibile în realizarea strategiei

Oportunități și beneficii ale strategiei de comunicare

Surse de finanțare pentru Strategia de Comunicare

Monitoringul, evaluarea și revederea Strategiei de Comunicare

Anexe

A1. Bibliografie

A2. Raport cu privire la studiul percepțiilor populației Republicii Moldova la tema POP

A3. Expunere scurta a proiectelor posibile in domeniu

A4. Lista ONG-urilor de mediu cu potențial de implicare în realizarea Strategiei

A5. Metode și instrumente participatoare și niveluri de participare

A 6. Probleme principale legate de POP, mesaje-cheie și soluții posibile

A7. Activități de îmbunătățire a cunoașterii, comunicării și participării publicului în raport cu POP

Abrevieri

APR	-	Aprecierea Participatoare Rurală
APRC	-	Aprecierea Participatoare Rurală a Comunicării
ARR	-	Aprecierea Rapidă Rurală
BM	-	Banca Mondială
BPC	-	Bifenilii policlorurați
CPF	-	Cercetarea Participatoare a Fermierilor
FGM	-	Facilitatea Globală de Mediu
IAP	-	Învățarea și Acțiunea Participatoare
ISS	-	Interviuri semi-structurate
MCL	-	Metoda Cadrului Logic
ONG	-	Organizație Neguvernamentală
ONU	-	Organizația Națiunilor Unite
PII	-	Pesticide Inutilizabile Interzise
PNI	-	Planul Național de Implementare
PNUD	-	Proiectul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
POP	-	Poluanții Organici Persistenti
PPOO	-	Planificarea de Proiect Orientată la Obiective

Sumar executiv

Impactul POP asupra mediului și sănătății populației în Republica Moldova s-ar putea diminua în mare măsură prin îmbunătățirea comunicării la tema POP și cunoașterii efectelor POP de către o parte însemnată a populației sau de către toată populația țării. Conform Articolului 10 al Convenției de la Stocholm Republica Moldova are obligația de a sensibiliza factorii de decizie cu privire la problema POP, a pune la dispoziția populației programe de conștientizare în domeniul respectiv, a asigura participarea publicului la abordarea problemei.

Un studiu participator al percepțiilor problemelor POP de către populația Republicii Moldova realizat în noiembrie 2003 în un șir de localități rurale și în municipiul Chișinău de către Mișcarea Ecologistă din Moldova și ONG BIOS a identificat insuficiența comunicării în materie de POP și alte chimicale între factorii de decizie relevanți, inclusiv administrația publică centrală și locală, serviciile de protecție a sănătății și inspectoratele ecologice, agențiile de protecție a plantelor și institutele de cercetări științifice. Organizațiile enumerate comunică slab cu școlile, universitățile ONG-urile, diferite grupuri formale și neformale ale populației. S-a determinat de asemenea lipsa procedurilor și canalelor de comunicare directă a funcționarilor publici din organizațiile de mai sus cu populația, de solicitare a opiniilor populației și de soluționare a cazurilor de poluare semnalate de cetățeni.

Studiul a relevat adăugător că cunoștințele despre sursele și efectele POP sunt foarte reduse în rândul populației, inclusiv în grupurile cu risc sporit de expunere la POP ca lucrătorii din agricultură, industrie, întreprinderile energetice, structurile responsabile de evacuarea și prelucrarea deșeurilor. Răspândirea cunoștințelor POP este redusă de asemenea din motivul necunoașterii metodelor participatoare de instruire și educație de către marea majoritate a entităților care oferă instruire ecologică populației adulte și copiilor și din motivul că informația ecologică pusă la dispoziția publicului din Moldova are deseori un caracter științific, inaccesibil pentru populația afectată.

Prezenta Strategie are ca scop diminuarea impactului POP asupra mediului și sănătății prin îmbunătățirea comunicării între toate entitățile relevante pentru procesele asociate cu POP, prin crearea unui cadru de comunicare la tema POP în societate și prin îmbunătățirea cunoașterii surselor și efectelor POP de către populația Moldovei, prin activități creatoare de sensibilizare, instruire și educație pentru toate grupurile societății, cu precădere cele cu potențial sporit de răspândire a informației și cele cu risc mare de expunere la acțiunea chimicalelor vizate.

În particular, pentru îmbunătățirea comunicării la tema POP se propun activități de formare a unui cadru de comunicare despre POP și alte chimicale potențial primejdioase, de instruire a inspectorilor ecologici, pedagogilor de profil, ONG-urilor în deprinderi de comunicare, solicitare a opiniilor de la diferite grupuri ale populației, luare în considerație a intereselor grupurilor vulnerabile, opțiuni creatoare de dialog deschis a autorităților cu populația, acces sporit la informație

veridică și accesibilă de mediu pentru toți doritorii prin canale de informație diversificate.

Pentru îmbunătățirea cunoașterii surselor, impacturilor și altor chestiuni legate de POP de către populație se planifică activități de instruire pentru grupurile-țintă, inclusiv reprezentând autoritățile publice centrale și locale, comunitatea științifică și cea a ONG-urilor, universități, școli, întreprinderi private, organizații și instituții de dezvoltare, mass media. Cu scopul eficacizării transmiterii cunoștințelor factorilor de decizie și populației în materie de POP se propune aplicarea metodelor participatoare de instruire și educație și dezvoltarea procesului participator pentru soluționarea problemelor POP cu contribuția tuturor factorilor cu tangență la problema vizată.

Formarea de parteneriate interdisciplinare și intersectoriale întru soluționarea problemelor asociate cu POP și organizarea evenimentelor de comunicare a diferitor entități și grupuri din societate la tema POP se califică ca un instrument esențial de reducere tehnologică și netehnologică a volumelor și impacturilor POP, precum și de soluționare eficientă a altor probleme ecologice.

Beneficiile existenței Strategiei de comunicare, care a fost elaborată reieșind din percepțiile celor mai variate grupuri ale populației, inclusiv cercetători, funcționari publici, medici, profesori, copii, fermieri, studenți, cerșetori, părinți cu mulți copii, pensionari, deținători ai profesiunilor cu risc sporit de expunere la POP etc., sunt multiple. La ele se referă identificarea unor domenii de cercetare orientate spre necesități și probleme reale asociate cu POP, colectarea și difuzarea cunoștințelor și experienței populației în materie de alternative ale POP, identificarea surselor necunoscute de poluare cu POP, diminuarea efectelor POP asupra sănătății prin acțiuni simple de precauție și prevenire a poluării factorilor de mediu, modificarea modelelor de consum.

În finalul Strategiei se oferă o scurtă descriere a surselor de finanțare, precum și principiile de evaluare și monitoring a Strategiei.

Introducere

Contextul internațional

Poluanții organici persistenți (POP) au fost confirmați ca o amenințare pentru sănătatea și durabilitatea sistemelor naturale ale planetei și pentru sănătatea și activitatea generațiilor umane actuale și viitoare. Introducerea POP în mediu are loc prin surse și activități ce țin de viața și munca oamenilor. Astfel, modul de purtare și cunoștințele, percepțiile și atitudinile societății față de această problemă sunt esențiale pentru soluționarea ei. Nu mai puțin importantă este comunicarea membrilor societății cu privire la POP în calitatea lor personală, profesională și oficială.

Contextul național

În Republica Moldova, cunoștințele cetățenilor cu privire la POP sunt foarte reduse, iar comunicarea la această temă în societate este practic inexistentă. Această situație limitează posibilitățile de participare a diferitor entități din societate și ale cetățenilor individuali la soluționarea problemei și îndepărtează perspectivele integrării republicii în procesul mondial de abordare a fenomenului global de contaminare cu POP.

Contextul Strategiei

În cadrul proiectului Băncii Mondiale/Facilității Globale de Mediu „Activități de Promovare a Implementării Convenției de la Stocholm privind Poluanții Organici Persistenți (POP) în Republica Moldova” (în continuare „Proiectul”) s-a pus sarcina elaborării unei Strategii de Comunicare în domeniul POP (în continuare „Strategie”), care ar permite identificarea problemelor și barierelor de comunicare în domeniul POP existente în societate la diferite niveluri, a lacunelor de cunoștințe în societate, a oportunităților de îmbunătățire a accesului la informație a membrilor societății, precum și a căilor de formare a unui cadru de comunicare și sensibilizare eficient și durabil.

Conform Articolului 10 al Convenției de la Stocholm, Republica Moldova, ca parte semnatară a Convenției are obligația de a sensibiliza factorii de decizie cu privire la problema POP, a pune la dispoziția populației programe de conștientizare în domeniul respectiv, a asigura participarea publicului la abordarea chestiunilor legate de POP, a efectua instruirea în POP a categoriilor de populație cu capacități mari de aplicare și diseminare a informației, a participa activ în procesul educațional și de sensibilizare a publicului la nivel național și internațional.

Aceste sarcini și angajamente ale țării, fiind realizate, au potențialul de a conduce la o situație îmbunătățită în materie de aplicare și management a substanțelor și materialelor cu conținut POP existente în țară, de reducere treptată a volumului acestora și de îmbunătățire a calității mediului și sănătății populației. În plan internațional realizarea obligațiilor Republicii Moldova conform Convenției de la Stocholm oferă oportunități reale de schimb de informație și tehnologii, acces la tehnologii mai puțin poluante decât cele actuale, posibilități mai vaste și mai diversificate de educare și sensibilizare a publicului pe baza experienței acumulate în comun de statele semnatare.

Surse de informație ale Strategiei

Ca surse de informație principale au servit următoarele: textul Convenției de la Stocholm privind Poluanții Organici Persistenți, documentul de proiect GEF-PPG Nr. TF051208, „Activități de Promovare a Implementării Convenției de la Stocholm privind Poluanții Organici Persistenți (POP) în Republica Moldova”, rapoartele consultanților proiectului, literatura națională și internațională pertinentă cu privire la comunicare și participare, metode și tehnici de instruire și educație, anuare statistice și documentele oficiale, rapoarte ale altor proiecte de mediu realizate în Republica Moldova, reviste emise de instituțiile de învățământ superior, ONG-uri, instituții de reciclare și perfecționare a cadrelor, datele studiului despre percepția problemei POP de către populația din sectorul rural și urban, date și idei oferite de reprezentanții organizațiilor neguvernamentale (ONG), instituțiilor de cercetări științifice, agențiilor guvernamentale centrale și locale la diferite întruniri, seminare și ateliere organizate în cadrul Proiectului, alte materiale relevante.

Metodologia Strategiei

Metodologia de elaborare a Strategiei a cuprins un set de metode tradiționale și un șir de metode mai noi de studiere a situației la capitolul POP și de colectare a informației, opiniilor și percepțiilor populației la tema respectivă, a stării comunicării și cunoașterii problemei POP, a metodelor și căilor de comunicare existente, a barierelor de comunicare, a metodelor și instrumentelor de sensibilizare, instruire și educație.

În cadrul studiului percepțiilor problemei POP de către populație s-a aplicat un șir de metode și instrumente de studiu, inclusiv intervierea individuală, în perechi și în grup pe baza interviurilor semi-structurate (ISS), precum și un șir de elemente și instrumente din următoarele metode: Învățarea și Acțiunea Participatoare (IAP), Metoda Cadrului Logic (MCL), Planificarea de Proiect Orientată la Obiective (PPOO), Aprecierea Participatoare Rurală a Comunicării (APRC), anumite elemente din Cercetarea Participatoare a Fermierilor (CPF), Aprecierea Participatoare Rurală (APR), Aprecierea Rapidă Rurală (ARR)¹. Un material util s-a obținut și prin metoda mărturiilor verbale și scrise, observației directe și a comparației contrastante în localitățile în care s-a efectuat studiul etc.

Metodele de bază aplicate în cadrul întrunirilor consultanților proiectului și seminarelor și atelierelor cu participarea reprezentanților societății civile, agențiilor guvernamentale, întreprinderilor cu potențial de poluare cu POP au fost următoarele: metode pentru dinamica grupurilor, chestionare, discuții în grup și lucrul în grup, furtuna de idei, construirea organigramelor, schițe ale istoriei locale, o varietate a profilului de activități zilnice, analiza modului de viață, ierarhizarea opțiunilor, preferințelor și opiniilor, comparații contrastante etc.

Pentru exercițiul de ierarhizare a priorităților naționale în raport cu POP atât la întrunirile consultanților proiectului, cât și la seminarele naționale și cele ale reprezentanților societății civile s-au folosit metodele construirii organigramelor, diagrama Venn, metoda cadrului logic (MCL), metoda planificării de proiect orientată la obiective (PPOO) etc.

---

¹ O scurtă descriere a metodelor participatoare de cercetare și instruire vezi în Anexa 5.

Metodele de instruire aplicate în sistemul de educație și instruire formală și neformală, în instituțiile de învățământ mediu, vocațional, tehnic și superior, precum și în instituțiile care oferă cursuri de reciclare și perfecționare a cadrelor din sistemul administrației publice locale și centrale și a pedagogilor de diferit nivel au fost apreciate pe baza literaturii de specialitate, a publicațiilor emise de instituțiile în cauză, precum și pe baza interviurilor personale cu reprezentanți ai personalului instituțiilor respective și cu participanții la cursurile respective.

Strategia de comunicare elaborată pe baza materialului de fond acumulat prin metodele de mai sus și reieșind din problemele asociate cu POP identificate e orientată spre cele mai diverse grupuri de populație, inclusiv cele vulnerabile. O asemenea abordare a sarcinii de îmbunătățire a comunicării și sensibilizării publice la temele POP și la alte teme similare e menită să contribuie la o participare largă a publicului la reducerea volumelor și impacturilor POP, la reducerea costurilor de efectuare a activităților preconizate și la cunoașterea de un număr cât mai mare de populație a aspectelor legate de POP și a posibilităților de reducere a influenței lor negative asupra mediului și sănătății oamenilor și animalelor.

Situația actuală

Comunicarea în societatea moldovenească cu privire la POP și alte chestiuni asociate este redusă din cauza spiritului necomunicativ moștenit din epoca sovietică. În pofida eforturilor susținute ale Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale de a asigura accesul sporit al publicului la informația ecologică și de a constitui relații durabile cu societatea civilă, totuși nivelul de comunicare și de acces la informație sunt percepute ca fiind joase. Participanții la un studiu social² calitativ (în continuare „Studiu”) pe bază de interviuri semi-structurate și întâlniri cu grupuri țintă realizat de reprezentanții ONG BIOS în localitățile Crețoaia, Țîntăreni și municipiul Chișinău în luna noiembrie 2003, au relevat că nu se adresează la autoritățile publice locale cu probleme de ordin ecologic deoarece nu au încredere că vor fi ascultați și că problemei lor i se va acorda careva atenție. Întreprinderile cu potențial de poluare a mediului, inclusiv cu POP, indică că comunicarea lor cu autoritățile de mediu se reduce la achitarea plăților pentru poluare, a impozitelor și amenzilor. Reprezentanții diferitor ministere nu se informează reciproc despre problemele comune cu care se confruntă și despre oportunitățile de soluționare, inclusiv despre posibilitățile oferite de programele de asistență tehnică. Medicii din satele cu probleme de mediu, inclusiv poluarea solului și apei cu POP rămase din perioada chimizării agriculturii, nu pot obține de la instituțiile de medicină preventivă date cu privire la probele de apă pe care acestea le prelevă regulat.

Există, de asemenea, exemple și confirmări ale comunicării insuficiente între instituțiile de cercetări științifice și ministerele în subordinea cărora se află, între organele administrației publice locale și cele centrale, între autoritățile de mediu și ONG-uri, între școli și universități și agențiile guvernamentale de profil la care apelează spre ajutor, între mass media și inspectorii de mediu, între agenția responsabilă pentru situații extraordinare și cea de mediu etc., etc., etc. Comunicarea instituțiilor de stat cu cetățenii este, de asemenea, foarte redusă.

În particular, întreprinderile de termoficare din or. Chișinău au exprimat dorința de a realiza măsuri de reducere a poluării cu POP în procesul de producție și distribuire a agentului termic, însă pentru aceasta ar dori o comunicare în condiții de parteneriat cu Inspectoratul Ecologic, cu agențiile de control din domeniul energiei, cu clienții mai mari. De asemenea, accesul la informație despre proiectele internaționale și convenții s-a arătat a fi insuficient.

Proiectul GEF/BM „Activități de Promovare a Implementării Convenției de la Stockholm privind Poluanții Organici Persistenti (POP) în Republica Moldova” în cooperare cu Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale și cu REC/Moldova au inițiat constituirea unor căi de comunicare cu privire la POP în Moldova pe baza canalelor existente între ONG-uri, funcționari publici, grupuri ale populației, prin intermediul mass media și altor surse de informație. Acest proces s-a constituit pe fundamentul creat de proiecte și programe anterioare realizate de guvern și ONG-uri cu finanțare și susținere din partea BM, PNUD, TACIS, USAID și din partea unor proiecte bilaterale, precum și de proiectele realizate pe baza granturilor REC, SOROS, etc.

---

² Raportul detaliat asupra Studiului se oferă în Anexa 2.

Rădăcinile lipsei de comunicare în societate la toate temele se pot găsi în principiile de guvernare ale fostului regim sovietic care descuraja comunicarea, accesul la informație de orice natură fiind limitat. Limitările de ordin financiar sunt o altă cauză care nu permite achiziționarea echipamentelor moderne de oficiu, multiplicarea și transmiterea informației, organizarea întrunirilor intersectoriale și cu populația la teme de interes comun. Din acest motiv unele agenții și autorități publice nu dispun măcar de setul de legi care se referă la structura și responsabilitățile proprii entități. Comunicarea la tema POP reflectă pe deplin aceste deficiențe.

Majoritatea personalului din sectorul administrației publice din Republica Moldova nu are cunoștințe și deprinderi de comunicare, soluționare a problemelor, management a conflictelor, organizare logistică a muncii voluntare, planificare strategică. Chiar și funcționarii responsabili de instruire, sensibilizare și extensivitate în agricultură, de exemplu, cunosc foarte puțin sau nu cunosc deloc metode participative de instruire. Ca rezultat, chiar și cele mai active eforturi ale autorităților de a contribui la soluționarea problemelor de mediu, inclusiv POP, nu se pot solda cu succese palpabile fără schimbarea situației generale.

Comunicarea interdisciplinară la tema POP este foarte redusă în societatea moldovenească. Deși medicii sunt alarmați de procentul în creștere de boli oncologice, afecțiuni alergice și dereglări ale sistemului imunitar, inclusiv la sugari, pe care ei în mare măsură le asociază cu factorii nocivi din mediu, inclusiv POP, creșterea numărului acestor maladii coincidând în timp cu aplicarea intensivă a chimicalelor în agricultură, inclusiv a chimicalelor POP, nu există o comunicare regulată cu alte agenții și cu institutele de cercetări științifice din domeniul agriculturii, chimiei, industriei prelucrătoare, alimentare etc., cu ONG-urile din sectoarele de mai sus pentru elucidarea celor mai mari surse ale problemelor enumerate și pentru căutarea soluțiilor comune.

Cunoașterea problemelor asociate cu POP și cu alți compuși chimici aplicați pe larg în agricultură și eliberați în mediu ca rezultat al multor procese tehnologice în industrie și ca gaze de eșapament în transporturi, la procesarea și eliminarea deșeurilor este la un nivel foarte redus în rândul populației Republicii Moldova. În particular, în cadrul Studiului menționat mai sus din un număr de 97 persoane intervievate doar 4, sau 3.88 procente, au confirmat că au auzit sau știu câte ceva despre POP.

Din același eșantion doar aproximativ 38 de procente au confirmat că se îngrijoră cu privire la efectul chimicalelor asupra sănătății și mediului, dar intervievații nu făceau distincție între grupuri de substanțe chimice și nu aveau idei despre toxicitatea lor posibilă. Deși toți intervievații au confirmat aplicarea compușilor chimici în gospodăria casnică, iar peste 76% au confirmat aplicarea lor fie pe lotul de pământ propriu, fie la locul de muncă, doar unul și-a exprimat îngrijorarea cu privire la efectul lor asupra sănătății, chiar și în condițiile respectării instrucțiunilor de aplicare scrise pe ambalaj. Ceilalți 98.97% nu au nici o îndoială că dacă respectă instrucțiunile de pe ambalaj nu pot suferi nimic. Limitările de aplicare a compușilor chimici domestici și în gospodăria agricolă privată depind în primul rând de capacitatea de cumpărare și nu de careva considerente de precauție.

Majoritatea populației are acces la informație prin intermediul radioului și a televizorului, mai puțini abonează sau citesc ziare și reviste, foarte puțini au acces la surse electronice de informație. Majoritatea covârșitoare a admis insuficiența de informație în aceste medii la tema POP și alte produse și materiale chimice, efectul lor asupra sănătății. Categoria cea mai informată s-a dovedit a fi medicii, care au enumerat printre sursele potențiale de degradare a sănătății oamenilor substanțele POP, de rând cu efectele iradierii radioactive după accidentul de la Cernobil, poluarea generală a solului, aerului și apei, aplicarea exagerată a medicamentelor, expunerea la diverși factori profesionali ca, de exemplu, inspirarea vaporilor nocivi, vibrația, zgomotul, concentrația vizuală etc.

Reprezentanții altei categorii, cercetătorii științifici din domeniul agriculturii, confirmă o atitudine de lipsă totală de îngrijorare cu privire la poluarea cu POP. Ei își exprimă siguranța deplină că compușii chimici, chiar din categoriile POP, nu sunt importanți și că fără substanțele nutritive minerale și fără insecticide și ierbicide nu e posibilă nici un fel de agricultură. „Cea mai mare problemă ecologică este foametea. Restul nu contează” ne-a relatat un interviuat din acest grup. „Observațiile și analizele privind conținutul de hexaclorociclohexan au indicat că practic nu a avut loc o poluare suficientă a solului, constituind 0,17 mg/kg (CMA – 0.1 mg/kg)”, citim într-o publicație științifică.³

Populația rurală a aflat despre efectul POP, inclusiv al pesticidelor POP, care sunt în prezent declarate ca pesticide inutilizabile interzise (PII), din experiența proprie sau cea a colegilor de muncă în cooperativele agricole. În particular, s-a relatat un caz de deces a unui bărbat care la etapa aplicării PII a încercat să urgenteze dizolvarea unui boț de chlorofos, încălzindu-l la foc în soluție și mestecându-l. S-au descris, de asemenea, cazuri de moarte prematură prin diverse forme de cancer sau ciroză a lucrătorilor agricoli responsabili de pregătirea soluțiilor de PII, ale mecanizatorilor agricoli care efectuau tratările chimice sau semănatul semințelor tratate fără mijloace de protecție. Consecințele arderii deșeurilor de orice natură pentru reducerea volumului lor în gospodăriile rurale și chiar în cadrul serviciilor comunale orașenești sunt în cea mai mare măsură necunoscute pentru populație.

În satul Țințăreni s-au relatat cazuri de moarte a vitelor mari cornute ca efect al pășunatului lor în apropierea imediată a gunoștii municipiului Chișinău situate în vecinătatea satului. Moartea accidentală a păsărilor și animalelor domestice ca rezultat al alimentației cu plante proaspăt tratate cu substanțe chimice de protecție sau prin intoxicație cu rămășițe de soluții pentru protecția plantelor a fost raportată de mai mulți cetățeni. Studiul a identificat trei cazuri de poluare a lacurilor cu chimicale agricole care a condus la moartea peștelui. Un angajat al unei agenții de protecție a plantelor a expus confidențial un caz de pierdere a întregii recolte de floarea soarelui într-o localitate prin supradozarea cu ierbicide.

Sursa principală de cunoștințe POP ale populație este propria experiență și experiența vecinilor sau altor persoane din localitate care au decedat, au atins

---

³Burlacu, I., Stasiev, Gr., Pleșco, L., Nedealcov, S. Monitoring ecopedologic, Chișinău, 1999, p. 16.

niveluri avansate de degradare a sănătății, până la invaliditate, au suferit pierderi economice. Deși aceste cunoștințe există în rândul unui oarecare procent al populației rurale și urbane din Republica Moldova în formă de experiență negativă a efectelor PII asupra sănătății, nu s-au făcut încercări de a le aplica într-o formă accesibilă pentru instruirea restului populației. Dimpotrivă, asemenea cazuri au fost de cele mai multe ori ignorate, căutându-se altă cauză pentru justificarea decesului sau degradării sănătății. În particular, s-a raportat decesul în 2002 a unui fost angajat de durată lungă în sectorul de pregătire a soluțiilor pentru tratarea plantelor la vârsta de doar de 52 ani. Cauza decesului a fost declarată pielonefrita, deoarece controlul medical reglementar indicase că indicii principali de sănătate (fluorografia, analiza sângelui, urinei, cardiograma) au fost în normă la ultimul control medical.

În spațiul rural problema poluării cu PII rămase din perioada intensificării agriculturii este exacerbată de cultura ecologică redusă a populației. Foarte multe familii aruncă gunoiul de grajd și cel domestic în râpi, pe pajiști și chiar în drum. În multe curți se observă mormane de gunoi menajer în apropierea nemijlocită a fântânilor de suprafață din care se consumă apa. Prin asociere cu poluarea POP, acest factor contribuie la degradarea sănătății populației.

Un alt aspect al percepțiilor POP de către populația republicii constă în faptul că ea este, în mare măsură, „umbrită” de problemele economice și sociale cu care se confruntă majoritatea populației. Astfel, 62% din participanții la Studiu au exprimat o indiferență totală față de efectul potențial POP asupra sănătății, mulți dintre ei fiind îngrijorați că nu vor putea supraviețui iernii din cauza costurilor mari la încălzire, că permanent se confruntă cu problema insuficienței banilor pentru alimentația familiei, cheltuielilor legate de serviciile comunale, intervenții medicale, educația copiilor etc.

Aspectul social al problemei este semnificativ, având în vedere că în anul 2002 în Republica Moldova Produsul Intern Brut (PIB) a alcătuit 436,35 dolari SUA pe cap de locuitor, că în termeni absoluți 40,4% din populația țării se află sub pragul absolut al sărăciei, 26,2% aflându-se sub pragul alimentar al sărăciei⁴. În particular, s-a identificat că o parte din familiile mai vulnerabile din satul Țîntăreni se alimentează regulat cu alimente expirate sau trecute la rebut din alte motive care sunt aruncate la gunoiștea orașului Chișinău. O parte a intervievaților din satul Crețoiaia și-a exprimat regretul că nu au acces la produsele de la gunoiște. Medicul de la Țîntăreni a declarat gunoiștea ca sursă de poluare a apei din fântâni, și, indirect, sursă de contaminare a unui număr de 53 de persoane din sat cu hepatită virală în perioada decembrie 2002 - mai 2003.

Din cauza veniturilor mici săracii din Republica Moldova sunt nevoiți să procure produsele alimentare cele mai ieftine de la piețe neautorizate, expunându-se primejdiei de a consuma produse alterate, expirate, cu aditivi și conservanți alimentari nocivi. De asemenea, mulți fiind deconectați de la sistemul de încălzire își asigură careva căldură prin operarea rolei de la plita de gaz, folosirea unor

---

⁴ Date culese de pe pagina Web a Reprezentanței ONU în Republica Moldova, www.un.md/mdg

instalații electrice de fabricație proprie, alte surse primejdioase pentru sănătate și viață.

Cei care au capacități intelectuale reduse și nu pot menține un loc permanent de muncă, nu pot comunica bine cu clienții companiilor, își îndeplinesc incorect sau necalitativ munca, suportă rău umilința, deseori sunt șomeri perioade îndelungate, sunt nevoiți să accepte să îndeplinească munci ocazionale fără contract, să fie angajați la orice lucru cât de dăunător, fără a înțelege consecințele, fără utilizarea mijloacelor de protecție a muncii, fără garanția unei recompense în caz de accidente. Această categorie e extrem de defavorizată în aspectul impactului POP neștiind cum și de ce să se protejeze, necunoșcându-și drepturile.

Un caz relatat expune exploatarea copiilor din familiile vulnerabile dintr-o periferie a or. Chișinău, în care la o linie de îmbuteliere a vinului, la procesul tehnologic de sigilare a sticlelor, muncesc copii din familiile sărace, adulții refuzând să lucreze în condițiile nocive chiar dacă remunerarea este dublă. Conform relatărilor, acel proces tehnologic deja a făcut mai mulți invalizi în doi ani de când funcționează linia de îmbuteliere. Copii în cauză sunt fericiți să-și ajute familiile care nu-și pot satisface necesitățile elementare, dar sunt sortiți invalidității sau decesului neatingând maturitatea, în opinia persoanei intervievate, care și-a ținut în taină identitatea și localitatea din care provine, temându-se să nu fie persecutată.

O problemă socială care îi afectează nu numai pe copiii din familiile vulnerabile, dar și pe cei din familiile mai prospere, este, în percepția cetățenilor, controlul insuficient al calității produselor alimentare comercializate în piețele și pe tarabele din orașe și sate. Medicii de familie relatează cazuri frecvente de intoxicații și alergii acute provocate de diferite alimente cum ar fi legumele de seră, harbujii, legumele produse în locuri identificate în trecut ca fiind poluate, inclusiv cu POP. Familiile, în care părinții muncesc multe ore fie în afacerea proprie, fie în organizații financiare sau de servicii, deși au un venit satisfăcător, au puțin timp pentru a supraveghea alimentația copiilor, aceștia procurând produse mai ieftine pentru consum cu scopul economisirii banilor de buzunar. Această problemă e valabilă și pentru copiii, părinții cărora muncesc peste hotare, trimițând bani pentru întreținerea lor rudelor sau altor persoane. În particular, intervievați din localitatea Țințăreni, unde apa și solul sunt poluate cu nitrați, metale grele și alți compuși toxici la rate care depășesc normele în vigoare la unele substanțe de zeci și sute de ori, relatează vânzarea nestângenică a legumelor, fructelor și produselor animaliere la piața centrală achitând taxa pentru inspecție, inspecția neefectuându-se în fapt deloc. Desigur, nu există nici un fel de inspecție specializată în POP.

Aspectul gender al problemelor asociate cu POP este, de asemenea, important. În Republica Moldova sănătatea familiei, îndeosebi cea a copiilor, este în mare măsură în grija femeilor. Organizarea alimentației și pregătirea bucatelor în familie este preponderent sarcina reprezentanților genului feminin. Aceasta înseamnă, pe de o parte, un volum sporit de muncă și o sursă mare de stres pentru femei în condițiile în care mulți copii suferă de boli cronice sau au imunitate foarte joasă, inclusiv prin expunere la efectul POP. Pe de altă parte, femeile cu un nivel redus al culturii ecologice și lipsite de cunoștințe în domeniul efectului POP și a altor chimicale asupra sănătății expun toți membrii familiei la un factor

semnificativ de degradare a sănătății. Vom menționa, aici și numărul mult mai mare de bărbați participanți în tot felul de evenimente de instruire organizate în Republica Moldova, inclusiv la tema chimicalelor toxice.

În țară se fac eforturi pentru instruirea și educația populației în protecția mediului, legătura mediului cu sănătatea, atât de agențiile de mediu, cât și de un număr în creștere de ONG-uri ecologice. Mass media, de asemenea, reflectă regulat problemele legate de starea mediului. Pe parcursul ultimelor două decenii au fost elaborate multe materiale de instruire pentru populație, inclusiv programe TV și radio, broșuri, pliante, spoturi video, reviste, cărți, surse electronice de informație etc. Multe dintre aceste materiale sunt orientate spre categorii concrete de populație și atestă un limbaj corespunzător. S-au produs de asemenea nenumărate evenimente de instruire pentru adulți și copii ca seminare, ateliere, cursuri de instruire, lecții ecologice, campanii de sădire a copacilor și de curățire a localităților, excursii și expediții ecologice, concursuri.

Utilitatea tuturor acestor materiale e indiscutabilă. Însă e necesar de menționat că, în mare măsură, temele asociate cu impactul POP au fost abordate din punctul de vedere al cercetătorilor științifici și consultanților agricoli care în marea majoritate împărtășesc opinia că efectul negativ al substanțelor chimice, inclusiv POP, este neglijabil în raport cu beneficiile lor și care sunt protagoniștii ai majorității evenimentelor de instruire organizate și autori ai materialelor de instruire pregătite atât în cadrul agențiilor de stat, cât și în cadrul multor ONG-uri.

Caracterul neparticipator al majorității evenimentelor și materialelor de instruire este o altă latură a problemei sensibilizării publicului la temele asociate cu POP. Materialele și evenimentele de instruire rareori implică persoane care au avut contact direct cu POP sau alte substanțe chimice toxice, optând mai mult pe opinia savanților și medicilor, care nu întotdeauna este exprimată în termeni accesibili sau pe înțelesul majorității populației.

În școlile și instituțiile de învățământ cu profil ecologic, medical și agricol din Republica Moldova se predau cunoștințe suficiente despre efectul substanțelor chimice nocive asupra sănătății deși manualele respective nu includ un compartiment special la tema POP. Totuși caracterul de prelegere a majorității orelor prevăzute în sistemul școlar și universitar la aceste teme, lipsa materialului viu din realitatea țării, aplicarea doar foarte redusă a metodei studiului de caz, proiect, lucrului în grup și discuțiilor libere reduce din eficacitatea educației la tema POP.

În procesul activ de comunicare între partenerii la soluționarea problemelor, un rol important îl joacă accesul la informație. Aceasta presupune obligativitatea organelor puterii de a informa populația despre orice modificări preconizate în domeniul public, sau care ar avea repercusiuni asupra modului și condițiilor de viață ale locuitorilor țării. În plus, participarea subînțelege un acces larg la informație pentru ca oricine dorește să se documenteze cu privire la problemă la soluționarea căreia ar dori să participe. Republica Moldova este prima țară care a ratificat Convenția de la Aarhus privind accesul la informație la 7 aprilie 1999. Țara este, de asemenea parte la un șir de alte convenții și documente internaționale cu privire la accesul la informația ecologică. Cerința despre accesul

la informație este inclusă, de asemenea, și în Constituția Republicii Moldova și în câteva legi și regulamente, inclusiv Legea cu privire la Ariile Protejate, Legea protecției Aerului Atmosferic, Legea cu privire la Resursele Naturale, Codul Pădurilor, etc.⁵ Prin urmare, există o bază legislativă satisfăcătoare pentru accesul la informație a cetățenilor, inclusiv informație referitoare la POP.

Proiectul Băncii Mondiale/Facilității Globale de Mediu „Activități de Promovare a Implementării Convenției de la Stocholm privind Poluanții Organici Persistenți (POP) în Republica Moldova”, pentru a informa un număr cât mai mare de persoane interesate despre POP, Convenția de la Stocholm și despre proiect, a apelat în temei la rețele existente de ONG-uri solicitate pentru distribuirea informației inițiale, invitației la participare, comunicare și colaborare cu Proiectul: REC/Moldova cu o rețea de peste 200 de ONG-uri din domeniul Protecției mediului, Federația Națională a Fermierilor din Moldova cu o rețea din 12 centre de informare și consultare în agricultură cuprinzând un număr de peste 60,000 de membri și Mișcarea Ecologistă din Moldova cu mai multe structuri afiliate în teritoriu. Rețelele pentru femei, tineret, protecție socială și protecție a sănătății au fost, de asemenea, invitate să prolifereze informație POP. Pe lângă aceasta s-a apelat la televiziune, radio, alte mass media. A fost elaborată o pagină Web care cuprinde informații referitoare la Proiect și asociate cu POP.

Însă, pentru un acces mai mare la informația POP sunt necesare eforturi deosebite și coordonate și acțiuni creatoare ale agențiilor de mediu, ONG-urilor, mass media. La nivelul localităților rurale, care nu au acces regulat la surse electronice de informație și la publicații, implicarea canalelor locale de informație existente devine imperioasă pentru reușita răspândirii informației. Deosebit de eficiente sunt canalele multiple de informație, care dublează sau triplează informația, de exemplu, prin broșuri accesibile la biblioteca locală, o comunicare radiofonică prin radioul local la o oră potrivită, un atelier pentru copiii din clasele superioare ale școlii locale.

Pe lângă canalele de informare, pentru o soluționare cu succes a problemei avem nevoie și de canale prin care am afla opinia reprezentanților celor mai diferite grupuri din societatea moldovenească la tema respectivă. Asemenea canale ar fi cutii de scrisori cu solicitarea opiniilor la tema POP pe lângă inspectoratele ecologice, dialoguri în direct la radio și TV, discuții la temă organizate local de ONG-uri și primării, studii la locul de muncă și de trai ale diferitor grupuri, implicarea familiilor cu niveluri diferite de viață în discutarea problemei POP etc.

Comunicarea în realizarea obiectivelor țării legate de POP este un factor critic. În procesul de comunicare percepțiile populației au o mare importanță. Însă, în condițiile de suspiciune existente între reprezentanții agențiilor de stat, care au exercitat mai mult funcțiuni de control și punitive, decât de consultare și ajutorare, identificarea percepțiilor reale ale oamenilor se poate realiza doar printr-un proces complex de studiere cu aplicarea instrumentelor cercetării participatoare rurale a comunicării. Deși aceste instrumente au fost inițial elaborate pentru spațiul rural, ele s-au dezvoltat și sunt în prezent pe larg aplicate în companii private naționale

---

⁵ Capcelea, Arcadie. Dreptul Ecologic. Chișinău, Știința, 2000, p. 86.

și internaționale, în procesele de dezvoltare organizațională, în universități și companiile care oferă servicii.

La aceste instrumente se referă cartarea socială, construirea hărților de autoritate, metoda mărturiei simple, profilul istoric al localității, harta prosperității, ierarhizarea problemelor după importanța lor pentru comunitate sau pentru grupul respectiv etc. În procesul comunicării percepțiilor prin aceste metode are loc de asemenea reflecția participanților, ceea ce conduce în multe cazuri la identificarea unor soluții la problemele discutate.

O mare importanță în procesul de comunicare o are abordarea holistică a problemelor societății, luând în considerație faptul că problemele economice, culturale, sociale și de mediu sunt interdependente și interconectate. O asemenea abordare este posibilă doar în condițiile unui dialog eficient între cele mai diverse grupuri. În cadrul proiectului, la un atelier ca participarea ONG-urilor de mediu, tineret, medicale, protecție socială etc., s-au identificat un număr mare de actori care trebuie să comunice între ei pentru soluționare problemelor POP.

O condiție sine qua non a soluționării cu succes a problemelor legate de POP este participarea publicului. Participarea e un concept complex și e deseori interpretată greșit. Atunci când vorbim de dezvoltare, participarea înseamnă putere, puterea de a lua propriile decizii. În dezvoltare ea se poate defini ca un efort organizat din partea bărbaților, femeilor și grupurilor marginalizate de a-și spori controlul asupra resurselor și structurilor/organizațiilor. Participarea e un factor-cheie pentru durabilitatea proiectelor.

Pentru o comunicare eficientă există necesitatea comunicării inițiate și coordonate de stat. Factorii principali în acest proces ar putea fi secția de relații cu publicul a Agenției centrale de mediu, precum și reprezentanții ei locali. Munca lor eficientă în domeniul comunicării depinde de cunoștințele și deprinderile de comunicare ale persoanelor respective., precum și de procedurile și principiile general acceptate de societate, de administrația de vârf a țării în materie de democrație, transparență, respect pentru opinia oamenilor, respectarea drepturilor omului în țară.

Cu cât mai mult diferitele grupuri sociale din grupul-țintă au participat la planificarea proiectului, implementarea și evaluarea lui, cu atât e mai mare probabilitatea atingerii unui grad înalt de durabilitate socială. Unul din indicatorii eficacității participării este existența infrastructurii organizaționale și o „proprietate” de termen lung care există și după finalizarea proiectului.

Scopul și obiectivele strategiei de comunicare

Scopul Strategiei de Comunicare se bazează pe obiectivul Convenției de la Stockholm⁶, pe Prioritățile Naționale cu privire la Dezvoltarea Durabilă, pe necesitățile de comunicare în societate la tema POP, precum și de informare a populației despre situația actuală POP în țară și despre oportunitățile de soluționare a problemelor asociate acestui domeniu. Scopul principal al Strategiei de Comunicare este următorul: **Abordarea participatoare a problemei POP prin îmbunătățirea comunicării în societate și a cunoașterii problemelor asociate cu POP și alte chimicale la toate nivelurile, precum și prin sporirea oportunităților de reducere a volumelor și impacturilor POP de către populația Republicii Moldova.**

Obiective:

- Crearea unui cadru general de comunicare în domeniul POP în Republica Moldova

Acest obiectiv presupune existența premiselor legislative, instituționale și culturale pentru comunicare la tema POP și la alte teme de interes sporit pentru populație și pentru mediu. El ține de domeniul agențiilor respective de stat legislative și executive care ar activa în cooperare cu instituțiile relevante și experții necesari.

- Crearea și menținerea unui flux permanent de informație POP pentru toate grupurile din societate

Obiectivul subînțelege accesul la informație veridică și accesibilă a tuturor membrilor societății, inclusiv și îndeosebi cei cu putere de luare a deciziilor în domeniile mediului, dezvoltării economice și sociale, medicinei, cei cu potențial mare de proliferare a informației, cei cu potențial sporit de expunere la acțiunea POP în virtutea obligațiilor de serviciu, circumstanțelor personale sau apartenenței la un grup socialmente vulnerabil. Coordonarea activității asociate de către un centru guvernamental sau neguvernamental este necesară pentru atingerea obiectivului.

- Obținerea de către cadrele din sistemul agențiilor de mediu, cele ale administrației publice locale, a deprinderilor și tehnicilor de comunicare

Cunoștințele și deprinderile de comunicare sunt instrumente prin care substanța problemelor POP se poate examina de diferite grupuri pentru a ajunge la soluții acceptabile pentru toate grupurile implicate și reale din punct de vedere economic și al infrastructurii existente. Îmbunătățirea cunoașterii lor conduce la reduceri substanțiale de eforturi și cheltuieli pentru soluționarea problemelor POP. Acest

---

⁶ „Obiectivul acestei Convenții este de a proteja sănătatea umană și mediul înconjurător de poluanții organici persistenți ținând cont de abordarea precautională expusă în Principiul 15 al Declarației de la Rio cu privire la mediu și dezvoltare”

obiectiv se poate incorpora în programele existente de instruire a funcționarilor publici.

- Obținerea de către cadrele din sistemul agențiilor de mediu a deprinderilor și tehnicilor participatoare de instruire și sensibilizare

Metodele participatoare de instruire fac uz nu numai de cunoștințele nou existente, dar și beneficiază de experiența de viață și cunoștințele individuale ale participanților la procesul de instruire. Aplicarea lor în procesele de sensibilizare, instruire și educație este indispensabilă pentru eficacitatea acestora. Acest obiectiv se poate incorpora în programele existente de instruire a funcționarilor publici.

- Reorientarea pedagogilor și profesorilor din sfera ecologiei și științelor naturale spre metodologii participatoare de instruire

Metodologiile participatoare susțin interesul și optează pentru aplicabilitatea practică a cunoștințelor și deprinderilor oferite. Beneficiile lor pentru reducerea volumelor și impacturilor POP în societate sunt incommensurabil mai mari decât investițiile în acest domeniu, fapt conformat de aplicarea pe larg a acestor metodologii atât în educația formală, cât și în cea neformală din societățile occidentale și organizațiile internaționale de dezvoltare. Autoritatea centrală responsabilă de instruire ar oferi susținere pentru acest obiectiv.

- Oferirea de cunoștințe suficiente și veridice în domeniul POP tuturor membrilor societății, îndeosebi celor cu potențial înalt de proliferare a informației

Principiul precauției afirmat în preambul și reiterat în Articolul 1 al Convenției de la Stocholm poate fi aplicat doar în condițiile cunoașterii problemei POP de către un număr cât mai mare de oameni de diferite profesii, vârste, apartenențe sociale și culturale. Informația însă trebuie să fie verificată, autentică, succintă, expusă într-o manieră acceptabilă, cu particularitățile specifice solicitate de fiecare grup-țintă din societate. Un efort comun al agențiilor de stat, mass media, ONG-urilor și persoanelor-cheie și experților relevanți ar conduce la realizarea acestui obiectiv.

- Punerea la dispoziția societății civile, îndeosebi ONG-urilor, instituțiilor de cercetări științifice și celor de educație a unor seturi de informație pentru instruirea formală și neformală în domeniul POP

ONG-urile de mediu au capacități reale de a se adresa unor grupuri de interese și categorii de public, care au acces limitat la informație calitativă de mediu și sănătate. Aplicarea acestor canale pentru distribuirea informațiilor despre POP, precum și includerea ultimelor în evenimente de instruire cu caracter general ecologic prezintă posibilități vaste de distribuire a informației POP la costuri minime. ONG-urile ar putea elabora un proiect special în acest sens.

- Inițierea și instituirea procesului participativ în realizarea prevederilor Strategiei și a obligațiilor țării conform Convenției de la Stocholm

Participarea publicului la identificarea surselor de POP, impacturilor posibile și alternativelor ce ar permite reducerea cantităților POP în țară și diminuarea impacturilor lor asupra sănătății și mediului, are avantajul de a descoperi soluții reale din punct de vedere financiar și fizic, de a stimula co-participarea cetățenilor, entităților economice și instituțiilor la rezolvarea problemelor asociate cu POP de interes mare pentru populație. Un program de cercetare bazat pe cooperarea autorității centrale de mediu cu instituțiile de cercetări și ONG-urile ar fi de mare valoare.

- Asigurarea accesului liber la informația POP pentru toți locuitorii țării

Accesul liber la informația POP presupune pe lângă cadrul legislativ și regulatori respectiv, documentele normative și instrucțiunile de executare a legilor, informația existentă despre sursele de POP din localitate și din țară, date și estimări ale impacturilor lor posibile asupra sănătății și mediului, precum și informație istorică despre problemă. Limbajul accesibil este o condiție indispensabilă. Autoritatea centrală de mediu și ONG-urile ar putea avea rolul de lider în activitatea spre acest obiectiv.

- Promovarea culturii consumului și a modelelor de consum cu producerea redusă a deșeurilor și stocarea lor conform cerințelor în vigoare.

Contribuția personală a fiecărui cetățean la reducerea POP prin reducerea deșeurilor produse, stocarea lor conform cerințelor în vigoare (cu evitarea arderii deșeurilor) și printr-un consum judicios e o oportunitate ce nu trebuie neglijată în societatea moldovenească, în care a avut loc o trecere rapidă de la un sistem de consum reglementat în mare măsură de stat la altul înalt liberalizat. În aceste condiții cultura consumului este o disciplină necesară pentru toți membrii societății. Incorporarea treptată a acestui obiectiv în sistemul de educație generală ține de domeniul Ministerului Educației în colaborare cu alte instituții de stat și ONG-uri. Ca o măsură temporară ar servi un program de stat în acest domeniu.

- Instituirea unui cadru de colaborare și schimb de informație internaționale a instituțiilor de stat, organizațiilor societății civile și celor de educație

La cadrul de colaborare internațională s-ar atribui punctul focal și Centrul de Securitate Chemică cu funcții de informare, instruire și comunicare POP conectat la rețelele pertinente. Responsabilitățile unui asemenea centru ar include colectarea și difuzarea informației POP și celei asociate, participarea cu informații naționale a reprezentanților Moldovei la întruniri internaționale în domeniu, colectarea unei baze de date a instituțiilor din străinătate specializate în anumite domenii POP și întreținerea de legături stabile cu ele, promovarea cercetărilor de interes internațional la tema POP printre cercetătorii din Republica Moldova și stimularea incorporării cercetătorilor din țară în grupuri internaționale de cercetare POP, selectarea și traducerea materialelor POP relevante pentru Moldova.

- Participarea la efortul internațional de elaborare și examinare a soluțiilor existente a problemelor POP și de generare a unor soluții noi

Faza de tranziție în economia țării, precum și fazele anterioare de economie înalt centralizată caracterizate de deficit și lipsă de atenție față de problemele gospodăriei casnice și ale producției de consum au generat multe aplicații alternative ale produselor existente. Unele dintre ele se pot dovedi de valoare ca alternative ale POP. Colectarea, evaluarea și diseminarea celor mai bune opțiuni ale acestora prezintă o oportunitate pentru știința Moldovei. Munca în cadrul eforturilor internaționale de cercetare a soluțiilor POP este, de asemenea, o posibilitate.

Grupurile țintă ale strategiei de comunicare

Reieșind din problemele identificate în raport cu POP s-a determinat că grupurile-țintă principale sunt următoarele:

- Autoritățile publice centrale

Cadrele cu funcții de răspundere din ministerele cheie au nevoie de cunoștințe în materie de POP pentru a lua în calcul factorul POP în luarea deciziilor legate de aprobarea unor noi investiții, acordarea de licențe pentru activități economice, vizarea noilor inițiative de dezvoltare urbană și rurală, aprobarea de proiecte comune cu companii din străinătate, cooperarea cu alte ministere și instituții în elaborarea planurilor de acțiuni sectoriale etc. Aceste cadre, de asemenea, ar necesita și cunoștințe în comunicare și conlucrare cu alte entități și cu populația, implicarea participatoare a diferitor grupuri în procesul de planificare, luare a deciziilor, soluționare a problemelor.

- Autoritățile publice locale

Aceste cadre duc lipsă de cunoștințe și deprinderi de comunicare eficientă cu populația, de solicitare a opiniilor localnicilor în probleme de interes major pentru populație și localitate, de organizare a activităților ecologice la nivel de localitate, de cooperare cu alți factori de decizie, precum ar fi școlile locale, punctele medicale, ONG-urile, întreprinderile din vecinătate, programele naționale și internaționale. Cunoștințele POP ar fi necesare pentru asemenea cadre în activitatea de asigurare a curățeniei și sanitariei în localitate, în promovarea și executarea legislației ecologice. Unele cunoștințe și deprinderi elementare de instruire participatoare ar ajuta acestor cadre în rolul lor de instructori ai populației în protecția mediului din localitate și diminuarea impactului negativ al factorilor globali de mediu.

- Agențiile internaționale și străine și structurile cu responsabilități de colectare și diseminare a informației conform acordurilor multilaterale și bilaterale

Colectarea și schimbul de informație cu instituții din străinătate și în cadrul convențiilor internaționale și acordurilor multilaterale în majoritatea țărilor prezintă un angajament al țării conform documentelor respective. Colectarea unei informații de acest tip nu este utilă doar pentru eforturile internaționale respective, dar și pentru elaborarea unor programe naționale mai eficiente, diseminarea informației sigure în țară, elaborarea bazelor de date cu privire la diferite aspecte ale mediului, inclusiv al celor legate de POP.

- Inspectorii ecologici de toate nivelurile

Activitatea inspectorilor ecologici din localitățile rurale și urbane ar avea un impact mai mare dacă ei ar pune un accent mai mare pe prevenirea poluării, decât pe penalizare. Astfel, un număr semnificativ de cazuri de poluare ar putea fi evitat dacă ei ar organiza în localitatea respectivă activități regulate de instruire pentru factorii cu potențial înalt de poluare și pentru tineri. Pentru aceasta ei ar

necesita cunoștințe și deprinderi în instruirea participatoare neformală. Multe activități și procese (distrugerea deșeurilor, producția de scară mică a unor produse alimentare cu valoare adăugată, activități de deservire a automobilelor, de prelucrare a pieilor în condiții casnice etc.) ce generează, sau posibil generează POP și alți poluanți în localitățile corespunzătoare rămân neidentificate de către inspecții din cauza lipsei de comunicare cu populația. Cunoștințele și deprinderile de comunicare, precum și instituirea unor proceduri simple pentru asigurarea legăturii inverse cu populația ar diminua numărul acestor surse de poluare. Pentru realizarea unor asemenea responsabilități lărgite vor fi necesare resurse financiare mai mari, echipament, precum și un număr mai mare de cadre.

- Reprezentanții structurilor de reglementare și control din energetică, sistemul de asigurare cu apă, etc.

Din lipsa de cunoaștere a problemei POP managementul uleiurilor utilizate din condensatoare și transformatoare și a echipamentului cu conținut de PBC se face cu încălcarea normelor ecologice. Din lipsă de comunicare cu reprezentanții sistemului general de producție a căldurii în sistemele orășenești, aceste agenții eliberează licențe pentru producerea agentului termic întreprinderilor mici, care posibil au o capacitate mai mare de poluare pe unitate de căldură decât întreprinderile specializate și care în unele cazuri pun în primejdie securitatea oamenilor, neavând unități și sisteme de securitate speciale. Din același motiv capacitatea întreprinderilor specializate în producția de căldură este mai mică decât potențialul planificat, investițiile recente făcute în această ramură rămânând nerecuperate. Deprinderile și cunoștințele de comunicare și soluționare în comun a problemelor ar contribui cel puțin parțial la depășirea acestor divergențe.

- Reprezentanții structurilor municipale responsabile de eliminarea deșeurilor

Necunoașterea surselor și efectelor POP de către această categorie conduce la arderea necontrolată a deșeurilor în curțile și parcurile orășenești, la reducerea prin ardere, înhumare, devărsare sau degajare neautorizată a volumelor produselor secundare nerecuperabile în țara noastră (cauciucurile de automobile, ambalajul din plastic inutilizabil, apele reziduale și fumul din unele procese de producție de scară mai mică, precum ar fi conservarea cărnii, peștelui, fructelor prin afumare sau uscare, producția păhărușelor gofrate pentru înghețată, prăjirea răsăritei și nucilor pentru copturi, torte și alte articole culinare, vopsirea și curățirea chimică a articolelor vestimentare și a accesoriilor în condiții casnice, altele). Inexistența unor proceduri instituționalizate de comunicare cu populația în structurile responsabile permite lipsa de atenție față de semnalele cetățenilor cu privire la asemenea surse de poluare. Elaborarea unor proceduri clare de solicitare a opiniilor cetățenilor despre sursele de poluare din localitate și a unor reguli fixe de examinare a semnalelor cetățenilor cu privire la poluarea cu POP și alte chimicale ar permite îmbunătățirea situației la acest capitol.

- ONG-urile din sectoarele protecția mediului, dezvoltarea comunitară, protecția sănătății, dezvoltarea economică, protecția socială

Aceste ONG-uri organizează regulat evenimente de instruire în domeniile respective de specializare. Cunoștințele POP oferite acestor entități ar avea potențial sporit de distribuire prin canalele existente și în cadrul evenimentelor de instruire, sensibilizare sau educație planificate sau viitoare. Potențialul de accesare de către ONG-uri a celor mai diverse grupuri ale populației prezintă o valoare instructivă importantă pentru domeniul POP. Instruirea ONG-urilor în deprinderi de comunicare și metode participatoare de instruire, precum și în materie POP este o „investiție” cu „profit” anticipat de proporții.

- Pedagogii de toate nivelurile care predau protecția mediului, dezvoltarea comunitară, protecția sănătății, dezvoltarea economică, protecția socială.

Pedagogii modelează omul zilei de mâine și oferă cunoștințe și deprinderi celor ce vor lua decizii importante pentru țară în viitorul apropiat și mai îndepărtat. Cunoștințele în domeniul POP, cunoștințele și deprinderile de comunicare, conlucrare și schimb de informație sunt indispensabile pentru acest grup esențial. Metodele participatoare de educație și instruire sunt de asemenea necesare, în multe instituții de învățământ prelegerea fiind metoda principală de predare.

- Inginerii în protecția muncii și relații cu publicul de la întreprinderile cu aplicarea sau generarea POP

Muncitorii și alți angajați ai diferitor întreprinderi industriale ignorează frecvent regulile de protecție a muncii fiind informați insuficient despre impactul posibil al condițiilor nocive de muncă asupra sănătății. Metodele participatoare de instruire și cunoștințele POP în rândul inginerilor de protecție a muncii au potențialul de a schimba această situație în bine prin instruirea mai calitativă a angajaților.

- Medicii de familie, medici-reprezentanți ai secțiilor urologie, nefrologie, boli profesionale ale spitalelor locale, republicane și municipale

Nu toți medicii sunt conștienți de impactul POP și a altor chimicale, inclusiv a medicamentelor, asupra sănătății umane. Luarea în considerație a factorului POP în discernarea diagnozelor și oferirea de recomandări simple la capitolul protecție de impactul POP în viața personală și profesională poate face multe în direcția îmbunătățirii sănătății populației.

- Reprezentanții mass media

Problemele POP și cele legate de alte chimicale nocive sunt rareori reflectate în mass media, inclusiv din motivul lipsei de cunoștințe specifice în rândul reprezentanților profesiei și din cauza existenței unui volum redus de informație ecologică accesibilă pentru jurnaliști. Oferirea de asemenea informație la tema POP tuturor mass media din țară ar multiplica oportunitățile de conștientizare a problemei de către beneficiarii acestor medii.

- Studenții de profiluri ecologice, studenții ce învață ocupații în sectorul agricol și rural, elevii școlilor medii și vocaționale, elevii școlilor primare, chiar și copiii de la grădinițe

Aceste grupuri au nevoie de informație POP pentru a-și proteja sănătatea și pentru a intra bine pregătiți în viața profesională adultă care le va cere luarea de decizii politice, economice, profesionale, culturale, personale capabile de a afecta viața altor oameni, soarta mediului local, național și global.

- Reprezentanții grupurilor vulnerabile

Acest grup, foarte numeros în Republica Moldova, din cauza gravității problemelor sociale și economice cu care se confruntă, nu concepe daunele asociate cu impactul POP ca o primejdie personală. Cunoașterea problemelor asociate cu POP de aceste grupuri le-ar permite să se protejeze cel puțin de acest factor în măsura posibilă și să nu contribuie la poluare din necunoaștere.

Mesajele-cheie ale strategiei de comunicare

Deoarece nivelurile de cunoștințe POP sunt diferite la diferite grupuri, iar capacitatea lor de asimilare a cunoștințelor și formare a deprinderilor ce țin de acest domeniu sunt foarte variate, vor fi necesare forme diversificate și combinații de metode și materiale de instruire elaborate special pentru fiecare grup pentru a atinge obiectivele expuse.

La elaborarea materialelor și formelor de sensibilizare, instruire și educație se va asigura participarea activă a beneficiarilor și se vor aplica datele studiului percepțiilor publicului din Republica Moldova cu privire la POP. Se va face uz maximal de canalele și instrumentele existente și acceptate de grupurile respective pentru distribuirea informației și comunicare la tema POP.

Pentru un transfer mai eficient de cunoștințe și deprinderi în domeniile asociate cu POP și pentru transformarea acestora în acțiuni concrete și comportamente întru reducerea poluării cu POP sunt necesare abordări creatoare. Printre acestea rolul mesajelor-cheie este important din motivul apelării lor la comportamentul conștient și subconștient.

Literatura de specialitate afirmă că majoritatea acțiunilor și deciziilor omului sunt dictate de emoțiile lui și nu, pur și simplu, de deducțiile logice bazate pe fapte și circumstanțe⁷. Aceasta înseamnă că dacă nu aplicăm instrumentele și tehnicile emoționale pentru expunerea primejdiilor POP, efectul tuturor eforturilor de conștientizare, instruire și educație nu va fi maximal.

Mesajele-cheie sunt o cale eficientă de transmitere a cunoștințelor într-o manieră ușoară și memorabilă. Pentru eficacitate maximală mesajul-cheie trebuie să fie aproape de viața, cultura, nivelul general de cunoaștere a beneficiarilor sensibilizării. Cele mai bune mesaje-cheie sunt cele elaborate în mod participativ de diverse grupuri.

O colecție de mesaje-cheie elaborate în acest mod se pot dovedi un instrument util pentru mass media, autoritățile locale, ONG-uri, școli, universități, companii, etc. Ele pot avea orice formă sau stil, inclusiv cântec, poezie, eseu scurt, proverb, meditație, desen, pictură, caricatură, show, spectacol, pantomimă, dans, etc., etc., etc. Abordarea creatoare față de elaborarea acestor mesaje și combinarea lor într-un set de activități de sensibilizare se poate dovedi foarte eficientă în modificarea purtării oamenilor în raport cu chestiuni ce țin de POP. Mai jos se oferă un exemplu de mesaj-cheie în formă de meditație scurtă:

„POP nu au existat în natură. Fiind create de om, ele au făcut viața noastră mai ușoară și multicoloră. Însă pentru confortul mai mare s-a plătit un preț mare. Boli, moartea prematură a oamenilor, dispariția speciilor, de plante și animale. Nu e oare un preț prea mare?”.

---

⁷ Goleman, Daniel. *Intelegenta intelectuala (Emotional Intelligence)*, Bucuresti, 2001, p. 8.

Cuvântul “POP” întretăiat de o linie diagonală în maniera semnelor de circulație ușor detașabil și aplicabil pe orice suprafață netedă, elaborat de oficiul Proiectului e alt exemplu de mesaj-cheie.

Alte mesaje-cheie pot fi elaborate și răspândite prin activități speciale. Ele sunt aplicabile în activități de instruire și sensibilizare sau în orice alte circumstanțe posibile. Cerințele față de mesajele-cheie, ca regulă, includ: caracterul succint, direct, expresivitatea, orientarea clară, veridicitatea, sens sau conotație fără echivoc, apelul la unul sau câteva din cele cinci organe de simț.

Un șir de mesaje-cheie asociate cu domeniul POP în combinație cu problemele-cheie sunt prezentate în Anexa 6 împreună cu unele soluții posibile.

Activități de îmbunătățire a comunicării, cunoașterii și participării publicului în domeniul POP

Prezenta Strategie de Comunicare a fost elaborată în cadrul Proiectului paralel cu Planul Național de Implementare (PNI). Cele mai urgente activități din PNI au fost planificate pentru o perioadă de cinci ani. Aceeași perioadă a fost aplicată și la elaborarea activităților ce țin de realizarea Strategiei de Comunicare. Deși Strategia a fost elaborată pentru o perioadă indefinită, prevăzându-se oportunitatea revederii ei periodice, activitățile propuse pentru etapa inițială a implementării ei se consideră ca fiind o reacție la cele mai stringente necesități de comunicare, sensibilizare, instruire, participare a publicului în domeniile legate de POP.

Activitățile necesare pentru realizarea prezentei Strategii de Comunicare țin de cinci domenii diferite:

- Comunicarea
- Participarea publicului
- Schimbul de informație
- Instruire
- Educație

În timp ce aceste grupuri de activități sunt recunoscute ca fiind prioritare prin includerea lor în Articolele 9 și 10 ale Convenției de la Stocholm, ele au fost, de asemenea, identificate ca necesități importante ale societății moldovenești nu numai în raport cu POP, dar și în legătură cu multe alte domenii.

Comunicarea

În domeniile asociate cu POP și chiar în contextual mai larg al produselor chimice și sintetice, poluării mediului cu produse din industrie și transporturi, comunicarea în societate este foarte limitată. Îmbunătățirea comunicării este posibilă prin crearea unui cadru de comunicare, constând din elemente care fie că lipsesc, fie că sunt insuficient aplicate în societatea moldovenească, inclusiv în raport cu POP, precum ar fi:

- Cunoștințele și deprinderile de comunicare în rândul funcționarilor publici de nivel central și local, de la ministerele ecologiei și sănătății, ONG-uri, întreprinderi private, instituții de cercetări științifice, universități.
- Proceduri instituționalizate de comunicare între agențiile guvernamentale și între acestea și populația la toate temele majore legate de viața comunității.
- Echipament de comunicare de calitate înaltă
- Surse de informație accesibile pentru toate grupurile
- Un mediu socio-economic favorabil pentru împuternicirea personală și respectul pentru opinia fiecărui om.

Deși majoritatea acestor component depinde în mare măsură de dezvoltarea generală a țării, de nivelul de viață al oamenilor, comunicarea totuși poate fi îmbunătățită printr-un șir de acțiuni. Acestea includ oferirea de cunoștințe și deprinderi de comunicare, priceperi de pregătire a rapoartelor și prezentărilor, aplicarea echipamentelor de oficiu personalului autorităților publice, ONG-urilor, profesorilor de la școli și universități, diverșilor instructori. Responsabilitățile

autorităților publice de mediu ar putea fi extinse pentru a include mai multe sarcini legate de răspunderea lor în fața populației conform unor proceduri adecvate, precum și instrumente de încurajare a expunerii opiniilor și informației cu privire la daune aduse mediului, inclusiv poluarea cu POP.

Spectrul instrumentelor de comunicare ar putea include un șir de tehnici de comunicare începând cu prezentări și mesaje în mass media, întruniri generale ale populației, dialoguri interactive, microseminare cu colegii și în afara propriei profesii, și terminând cu pregătirea și prezentarea informației prin canalele de informație existente în fiecare comunitate, așa ca întrunirile profesionale, facilitățile pentru distracții, radioul local, rețelele ale copiilor, grupuri de interese, șezători asupra lucrului de artizanat, alte ceremonii și medii acceptate de populație.

O listă detaliată de activități propuse pentru realizarea Strategiei pe parcursul următorilor cinci ani la capitolul îmbunătățirii comunicării se prezintă în Anexa 7.

Participarea publicului

Participarea publicului e, de asemenea, un fenomen general, care are legătură strânsă cu principalele atribute ale unei societăți democratice. Intensificarea ei e anticipată ca parte a dezvoltării generale a țării și avansării ei spre o activitate mai eficace a administrației publice, atât centrale cât și locale și spre o inițiativă mai mare a membrilor societății în solicitarea respectării drepturilor și libertăților proprii.

În domeniul POP participarea publicului poate îmbunătăți efectul tuturor activităților posibile: de planificare, implementare practică a soluțiilor legate de POP, instruire, educație, evaluare, cercetare, monitoring, elaborare a programelor, management al acțiunilor concrete, etc. Metodele și instrumentele care trebuie aplicate pentru participarea publicului sunt diverse și sunt descrise pe larg în Anexa 5.

Schimbul de informație

După cum este specificat în Articolul 9 al Convenției de la Stockholm, “fiecare Parte va facilita sau va efectua schimbul de informație necesar pentru: reducerea sau eliminarea producerii, utilizării și evacuării POP și găsirea unor soluții de înlocuire pentru POP, furnizarea de informații asupra riscurilor reprezentate de aceste substanțe, precum și asupra costurilor economice și sociale”. În acest sens, domeniul schimbului de informație este destul de larg, astfel ca să includă colectarea informației existente și accesul liber la aceasta, colectarea datelor cu privire la alternativele existente, cele mai bune practici ecologice și tehnici de alternativă, precum și diseminarea acestora. Activitățile pentru această componentă sunt diverse, începând cu activități generale de conștientizare și terminând cu cercetări participatoare ale alternativelor naturale și/sau nepoluante ale POP și diseminarea lor.

Întrunirile intersectoriale și interdisciplinare, servesc, de asemenea, pentru schimbul de informație în societate de rând cu alte instrumente ca, de exemplu, întrunirile reprezentanților diferitor generații, accesul la rețelele relevante și aplicarea lor, accesul la informație despre starea mediului în fiecare comunitate și în general pe țară.

Din alt punct de vedere, aspectul internațional este subliniat în paragrafele 2, 3 și 4 ale Articolului 9 al Convenției de la Stocholm. Astfel, colectarea informației relevante pentru soluționarea problemelor POP se poate oferi și accesa la nivel internațional de către Părțile semnatare, fie prin intermediul Secretariatului Convenției, fie în cadrul parteneriatelor bilaterale și multilaterale, prin crearea rețelelor în chestiuni asociate cu POP, prin conferințe, simpozioane, concursului, premii și distincții pentru descoperirea alternativelor eficiente POP, prin proiecte orientate la soluționarea unor aspecte concrete legate de POP.

Instruirea

Instruirea în materie de POP este o sarcină complicată. Abordarea creatoare față de evenimentele și cursurile de instruire, precum și învățarea prin demonstrație ar fi în mare măsură benefice. Ele ar putea include “oaze” agricole și industriale fără POP constituite special pentru acumularea de experiență în substituirea POP cu alternative și diseminarea experienței de acest tip prin demonstrare. Asemenea acțiuni ar putea fi completate prin cazuri și moduri de viață colectate din diferite zone ale țării, schimbări de tehnologii industriale favorabile mediului, colectarea unor practici bune în reducerea POP, recomandări specifice reprezentanților diferitor profesii, care ar putea fi diseminate prin evenimente de instruire, ghiduri, ateliere, etc.

Instruirea în domeniul POP e necesară pentru reprezentanții tuturor grupurilor principale de ocupații și profesii, precum și entităților capabile de a răspândi informația unui public mai larg. Instruirea acestor grupuri cu oferirea unor oportunități vaste de diseminare a informației ar putea include nu numai întregul spectru de informație despre agenții POP cunoscuți la etapa de instruire, dar și practici și deprinderi de extensivă a informației legate de POP, referințe la surse adăugătoare de informație, metode participatoare de colectare a datelor și transfer a cunoștințelor, deprinderi de incorporare a îngrijorării populației în raport cu POP în procesul de luare a deciziilor, deprinderi de generare și diseminare a informației.

O listă detaliată de activități de instruire propuse pentru următorii cinci ani se descrie în Anexa 7.

Educația

Educația în domeniul POP e semnificativă nu numai din cauza necesității transmiterii cunoștințelor generațiilor mai tinere, dar și prin obligația morală a generației actuale de a contribui maximal la remedierea daunelor aduse mediului și sănătății copiilor și tinerilor de astăzi de către generația actuală și cele precedente.

Deoarece specificul vârstei copiilor nu permite asimilarea unui volum mare de informație actuală în formă de material scris sau prezentat vizual, procesul de educație necesită aplicarea predominantă a abordărilor creative față de metodologia de instruire, implicând studii de caz, joc de rol, furtuna de idei, munca în perechi și în grupuri mici. Cadrul educațional ar putea fi susținut prin apelarea la dimensiunea emoțională în transferul de cunoștințe cazurile potrivite.

Materialul educațional în domeniul POP ar putea include o analiză a problemei POP, istoriografia acesteia, precum și explicația clară a surselor reale de POP în țară, regiune și localitate, precum și lucru de proiect și activitate practică pentru reducerea volumelor și impacturilor POP asupra sănătății și mediului, excursii și alte vizualizări, exerciții de inspecție și reflecție asupra celor mai bune practici de reducere și eliminare a POP.

O listă detaliată a activităților educaționale întru implementarea Strategiei pe parcursul următorilor cinci ani se oferă în Anexa 7.

Parteneriate posibile în realizarea strategiei

Realizarea Strategiei și atingerea obiectivelor și scopului acesteia sunt imposibile fără o colaborare eficientă între numeroase entități implicate în procesul de reducere a POP. Izolarea și lipsa de comunicare între diverse instituții și entități din Moldova s-au dovedit a fi contraproductivă în procesul de acordare a problemelor legate de POP. Un șir de Parteneriate sunt posibile și necesare în implementarea activităților prevăzute în Strategie.

Astfel, parteneratul **Administrația publică centrală - Administrația publică locală** este necesar și valoros în îmbunătățirea cunoașterii de către funcționarii publici a problemelor POP și în perfecționarea comunicării cu populația în prevenirea și diminuarea efectelor POP asupra mediului și sănătății. Accesul la informație POP este un alt domeniu în care acest parteneriat ar fi foarte util.

Parteneratul **Administrația publică locală – întreprinderile industriale** e necesar în elaborarea bazei de date a POP din sectorul industrial, prevenirea poluării localităților cu POP, luarea de decizii spre prevenirea îmbolnăvirii angajaților cu risc mare de expunere la POP. Elaborarea în comun a soluțiilor de reducere a impacturilor POP asupra mediului din surse industriale este un alt domeniu semnificativ.

Colaborarea între **Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale și ONG-uri** în activitățile de sensibilizare, educație și instruire, în studierea surselor și alternativelor POP, în difuzarea informației în plan național și internațional, în elaborarea materialelor de instruire pentru diferite categorii are oportunități de succes, îndeosebi în vederea cooperării deja existente între aceste entități în alte domenii ale protecției mediului.

Inspectoratul Ecologic de Stat – Administrația publică locală poate combina eforturi în abordarea surselor locale de poluare cu POP, îndeosebi deșeurile, întreprinderile individuale, depozitele de PII, gospodăriile casnice și de fermier. Colaborarea între aceste entități este de importanță și pentru executarea mai eficace a legislației de mediu în localități, precum și în perfecționarea cadrului legislativ în cazul modificării condițiilor locale, existenței unor factori locali deosebiți.

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale – Ministerul educației – Universitățile – Școlile - ONG-urile ar putea colabora împreună pentru introducerea în sistemul de învățământ oficial al unui curs scurt de informație POP pe baza situației reale din republică și cu relație la angajamentele internaționale ale Republicii Moldova în raport cu POP și alte chimicale periculoase.

Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale – Mass media – Personalități marcante din țară și de peste hotare în parteneriat pot nu numai contribui la formarea opiniilor și comportamentelor intolerante față de poluare, dar și crea valori artistice eminente din situația POP, stimula modele atrăgătoare de viață și consum, provoca invenții tehnologice și sociale conductive la diminuarea

degradării mediului și resurselor, o mai mare compasiune și un mai mare respect pentru sănătatea umană în toate manifestările ei.

Legătura strânsă și creatoare a **Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale cu Secretariatele Convențiilor de mediu** poate reuși în instituirea în Republica Moldova a unei culturi ecologice împărtășite de toți membrii societății prin comportamente protectoare față de elementele naturii, prin educația copiilor în spiritului economiei și curățeniei, prin valori umaniste promovate în toate domeniile vieții.

Ministerul Muncii – Ministerul Sănătății - ONG-urile din domeniul protecției sociale, protecției sănătății, pentru femei, tineret și grupurile vulnerabile au capacitatea de a face viața grupurilor vulnerabile mai ușoară prin programe de protecție socială, care în termen mai lung le-ar diminua deznădejdea și grijile în legătură cu nevoile lor cele mai acute ca acoperișul, alimentația copiilor, costul medicamentelor, îmbrăcămintea. În termen mai scurt, aceste grupuri ar putea fi familiarizate cu metodele cele mai simple de protecție de efectele POP.

ONG-urile care activează în domeniul protecției mediului, sănătății, în domeniul social, pentru copii și tineret, femei, etc., ar putea oferi valoare activităților majorității instituțiilor enumerate mai sus prin parteneriate eficiente cu acestea și ar putea beneficia de resursele și datele acestora. Parteneriatele între ONG-uri din diferite domenii ar avea de asemenea o mare importanță.

Ministerele de resort – organizațiile internaționale din domeniile respective și cele din domeniul dezvoltării ar putea contribui la soluționarea problemei POP prin activități susținute de dezvoltare economică și socială în care componentul POP și-ar avea rolul corespunzător.

Oportunități și beneficii ale strategiei de comunicare

Strategia promovează în mare măsură participarea publicului la activitățile legate de POP. În aspectul priorităților Republicii Moldova în raport cu problemele și grijile sale legate de POP necesitatea susținerii de către populație e covârșitoare. Deosebit de valoroasă ar fi Strategia pentru promovarea participării publicului cu scopul atingerii consensului, împărtășirii riscurilor, luării deciziilor, formării de parteneriate în soluționarea problemelor POP.

Posibil că chiar și după o campanie cuprinzătoare de conștientizare în POP pentru toate grupurile societății din Moldova, populația nu va fi încă capabilă de a oferi soluții la toate problemele referitoare la tehnologii și de a susține mecanisme și instrumente legislative pe care nu le înțelege. Însă, chiar și în asemenea circumstanțe participarea publicului la realizarea Strategiei poate aduce un șir de beneficii importante:

- Populația ar putea sugera domenii de cercetare orientate spre necesități și probleme reale
- Cunoștințele și experiența populației în materie de alternative ale POP poate fi incorporată într-un program național de căutare a soluțiilor, pe când tehnologiile inadecvate ar putea fi excluse la o etapă timpurie.
- Opțiunile legislative și referitoare la tehnologii pot fi testate în raport cu factorii socio-economici (de ex. relațiile de gender) funcționali în societate.
- Legătura inversă oferită de populație în domeniile tehnologiilor propuse sau schimbărilor în legislație ar putea permite găsirea unor viziuni despre o posibilă opoziție și rezistență față de acestea în rândul oamenilor, ceea ce în ultima instanță ar putea conduce la eșecul lor, chiar dacă acestea ar fi raționale din celelalte puncte de vedere.
- Eforturile colaborative ale societății în depășirea problemelor POP ar putea construi un model de soluționare și a altor probleme similare, ceea ce ar deveni prin sine o resursă deosebit de valoroasă.
- Oameni din rândul populației și inventatorii populari ar putea propune soluții proaspete la unele probleme sau ar putea chiar realiza unele cercetări.
- Generațiile mai tinere ar putea fi informate mai bine și ar putea fi capabile de a lua decizii și întreprinde acțiuni mai responsabile în domeniile cu referire la POP.

Beneficiile comunicării în domeniul POP sunt inestimabile. Câteva din ele urmează:

- Prin comunicare permanentă între toți factorii de decizie și populație la tema POP se pot releva sursele cele mai primejdioase și selecta soluțiile cele mai reale
- Comunicarea la nivel de localitate oferă avantajul contribuției personale a locuitorilor orașului sau satului, precum și a contribuției entităților existente în localitate la soluționarea problemelor POP

- Comunicarea la nivel de instituție și între instituții face uz de totalitatea de informație existentă și permite evitarea dublării eforturilor în soluționarea problemei
- Comunicarea interpersonală între reprezentanți ai diferitor grupuri de populație permite identificarea mai multor surse de poluare și activități din care se generează POP și alte chimicale periculoase, excluzând astfel daune sănătății și mediului
- Comunicarea între reprezentanții diferitor generații permite aplicarea experienței acumulate de secole în protecția mediului și în fortificarea sănătății, în vulnerabilitatea factorilor de mediu și a omului ca specie biologică.

Beneficiile cunoașterii sunt, de asemenea, neîndoielnice. Printre ele am putea enumera ca exemplu următoarele:

- Populația avertizată de daunele unei practici sau activități își poate schimba propriul comportament și poate cere schimbarea comportamentului altora.
- Cadrele de la întreprinderile industriale cunoscătoare a factorilor de risc POP îi pot lua în calcul la eforturi de re-tehnologizare, reparație, reformare, unire cu altă întreprindere, privatizare etc.
- Pedagogii, profesorii, cercetătorii și instructorii din sistemul ONG-urilor pot aplica cunoștințele despre POP în eforturile de modificare a mentalității și comportamentelor dăunătoare naturii, și, în consecință, dăunătoare omului.
- Factorii de decizie din domeniul politic, organizatoric, social și economic pot lua în considerație factorul POP în activitățile de dezvoltare sau colaborare planificate.

Existența unei Strategii de comunicare oferă un șir de **oportunități**. Printre ele am putea menționa:

- Includerea problemelor POP în planurile de acțiuni din alte domenii
- Reliefaarea problemei POP ca domeniu de cercetare și studiu
- Posibilitatea prevenirii sau diminuării poluării aerului, apei și solului cu POP prin programe speciale
- Posibilitatea prevenirii sau diminuării daunelor aduse sănătății umane prin efecte POP ca rezultat al conștientizării riscurilor de către majoritatea populației
- Includerea Republicii Moldova în programe internaționale de abordare globală a problemei POP
- Eforturi individuale ale cetățenilor de a preveni efectele POP și a contribui la soluționarea problemelor asociate
- Colectarea informației pentru Secretariatul Convenției
- Etc.

Surse de finanțare pentru Strategia de Comunicare

Se anticipă că impactul Strategiei va fi semnificativ atât pentru domeniul POP, cât și pentru alte aspecte ale protecției mediului. Pentru a atinge beneficiile anticipate, sunt necesare fonduri pentru realizarea activităților planificate.

Pentru îndeplinirea celor mai urgente activități ale Strategiei pe parcursul primelor cinci ani se estimează că va fi necesară suma de 500.000 – 600.000\$US.

Îmbunătățirea comunicării în chestiuni legate de POP va necesita adăugător 75.000 – 100.000\$US pentru următorii cinci ani.

Suma maximală de 250.000 – 300.000\$US se va solicita pentru schimbul național și internațional de informație în domeniile POP.

Instruirea publicului general și incorporarea chestiunilor POP în programele educaționale va necesita suma de 100.000 – 150.000\$US fiecare, totalizând 200.000 – 300.000\$US în ansamblu pentru aceste două domenii.

Astfel, suma generală necesară pentru toate domeniile incluse în Strategia de Comunicare atinge o cifră ce se situează între 1.025.000 și 1.300.000\$US.

O parte din fonduri, care nu poate fi mai clar definită la momentul actual, va putea fi oferită de Guvernul Republicii Moldova, care va beneficia din instruire în domeniile POP, va acumula metode și instrumente participatoare, precum și deprinderi de comunicare în activitatea sa de bază.

Fondul Ecologic din Moldova, care deja a oferit surse financiare în acest sens, ar putea propune un anumit volum de finanțare pentru domeniile POP; îndeosebi pentru activități de conștientizare, găsirea soluțiilor la problemele POP, îndeosebi la nivel de comunitate, și constituirea procesului participator în domeniile de securitate chimică.

Organizațiile și instituțiile internaționale, ca, de exemplu, GEF, PNUD, Banca Mondială, precum și partenerii străini inclusiv țările, instituțiile și fondurile de cercetări, companiile ar putea, de asemenea, contribui cu finanțe pentru realizarea unor componente concrete ale Strategiei.

Un anumit nivel de fonduri ar putea fi colectat printr-o campanie specială între întreprinderile poluatoare și cele mai prospere, precum și între oamenii mai bogați din țară, care, de obicei, contribuie cu finanțe la scopurile de dezvoltare și cauzele filantropice. ONG-urile din Moldova și cele internaționale reprezentate în țară ar putea căuta fonduri pentru instruire, educație și sensibilizare în POP, ca parte a eforturilor lor obișnuite de căutare a fondurilor.

Monitorizarea, evaluarea și revederea Strategiei de Comunicare

Monitoring-ul și evaluarea Strategiei trebuie realizate ca un proces continuu. El ar ține de competența Ministerului Mediului și Resurselor Naturale și de cea a Centrului de Securitate chimică în măsură egală.

Procesul va incorpora în toate cazurile posibile evaluarea programelor, proiectelor și evenimentelor de instruire, educație și sensibilizare. O asemenea evaluare se va baza pe tehnici și instrumente participatoare de evaluare. Programele de termen mai lung (peste trei ani) ar necesita evaluare din partea organizațiilor și companiilor independente de evaluare.

Strategia ar putea fi, de asemenea, evaluată prin studii ale cunoștințelor și percepțiilor populației în raport cu POP. Studiile ar putea aborda următoarele domenii: cunoașterea problemelor POP de către diferite grupuri, comunicarea în POP în cadrul agențiilor relevante și în societate, participarea publicului la identificarea problemelor asociate cu POP și căutarea soluțiilor la ele, accesul la informația legată de POP pentru diferite grupuri, în diferite tipuri de localități și la diferite niveluri instituționale. Studiile ar putea fi realizate fiecare trei ani.

Monitoring-ul Strategiei ar putea fi realizat prin aprecierea anuală de către o comisie specială a unui set de indicatori. Indicatorii ar putea include următoarele:

- Numărul de programe și evenimente de instruire și educaționale în domeniul POP pentru copiii și tineri
- Numărul de programe și evenimente de instruire și sensibilizare în domeniul POP pentru diferite grupuri ale societății
- Numărul de vizite ale paginii Web a Centrului de Securitate Chimică
- Numărul de vizite la biblioteca Centrului de Securitate Chimică
- Numărul de persoane instruite în cadrul seminarelor și atelierelor în materie de POP.
- Procentul populației care a adoptat stiluri de viață ne poluante
- Procentul companiilor care au adoptat sau au trecut la tehnologii prietenoase din punct de vedere al mediului
- Procentul factorilor de decizie care admit că țin cont de aspectul mediului în procesul luării deciziilor
- Numărul de întruniri al autorităților de mediu cu populația
- Numărul de prezentări și rapoarte pentru populație realizate de fiecare autoritate de mediu.

Într-o anumită măsură, indicatorii poluării pot servi și la monitoringul Strategiei, deși aceștia sunt și o măsură a unui șir de alți factori și politici, ca, de exemplu, dezvoltarea carului legislativ, dezvoltarea economică cu campanii de trecere la tehnologiile moderne cu un grad mic de poluare, politici de promovare a transportului public cu reducerea celui individual, promovarea unui consum mai echilibrat în rândul populației, programe de reciclare, etc.

Indicatorii ar putea include următoarele:

- Cantitatea de poluanți POP eliberată în mediu, conform inventarelor respective
- Accidente de poluare cu POP admise de companii și organizații
- Rating-ul poluării cu POP al companiilor locale (agențiile de protecție a mediului ar putea elabora un sistem de rating în colaborare cu companiile respective)
- Un indice al performanței ecologice pentru instituții, agenții, școli, universități, etc. (criteriile ar putea fi elaborate împreună cu instituțiile respective)
- Respectarea regulamentelor și legilor
- Cazuri de poluare ilegală
- Achitarea la timp a plăților pentru poluare.

Monitoringul comunicării autorităților de mediu cu populația ar fi posibil cu ajutorul următorilor indicatori:

- Existența unor zile deschise pentru public pentru discutarea problemelor ecologice naționale și locale
- Linii telefonice pentru discuții cu populația
- Proceduri oficiale de examinare a plângerilor cu privire la poluare
- O atitudine prietenoasă și deschisă a autorităților față de populație
- Prezentarea de rapoarte periodice către public
- Existența acordurilor de colaborare cu ONG-uri, alte agenții și instituții
- Existența unor activități comune cu instituții din exterior.
- Etc.

Activitatea cu scopul reducerii POP nu poate fi apreciată atâta timp cât nu există indicatori reali ai impactului POP asupra sănătății umane și asupra mediului. Printre indicatorii la care lucrează în prezent comunitatea științifică internațională se reliefează indicatorul Speranța de Viață Ajustată la Dezabilitate (SVAD) (propus de Barendregt și al.⁸ Acest indicator indică legătura dintre presiunea asupra mediului înconjurător și sănătate „ca o măsură a anilor de viață trăiți ajustați pentru fiecare an de viață trăit cu sănătate incompletă în legătură cu presiunea asupra mediului sau cu alți factori legați de sănătate”⁹. Alți factori care ar indica durabilitatea creșterii economice în raport cu costurile ecologice și impacturile asupra sănătății au o relevanță în creștere în contextul efortului internațional pentru dezvoltare durabilă, contribuția cercetătorilor din Moldova având șanse de a fi apreciabilă.

Evaluarea procesului participativ în raport cu POP poate fi realizată prin aprecierea presiunii populației pentru protecția mediului și măsura avansării spre guvernarea ecologică, în care luarea deciziilor ia tot mai mult în calcul opinia publică și considerațiile de mediu.

---

⁸ Barendregt, J.J., Bonneux L., van der Maas P.J.. Health Expectancy: from population health indicator to a tool for policy making. Paper presented at REVES 8, 5-7 October 1995.

⁹ Lee, Keekok; Holland, Alan; McNeill, Desmond. Global Sustainable Development in the 21st Century, Edinburg University Press, Edinburg, 2000, p. 86.

Aprecierea impactului social al Strategiei, e posibilă, de asemenea prin cercetarea percepțiilor publicului, care ar avea loc odată în fiecare cinci ani, având ca punct focal grupurile vulnerabile.

Strategia de comunicare elaborată este aplicabilă în condițiile actuale ale Republicii Moldova având la bază expertiza și experiența curentă existentă în țară, produsele diferitor proiecte și programe de asistență tehnică, interesul autorităților publice centrale și locale pentru soluționare problemei POP și angajamentul mai multor instituții financiare, de dezvoltare, bilaterale și multilaterale de a oferi în continuare Republicii Moldova asistență tehnică în domeniile vizate de problema POP.

Strategia prezentă e un instrument util pentru perioada curentă și o perioadă de până la douăzeci de ani pentru condițiile actuale ale țării și pentru condiții cu un nivel de creștere economică treptată. Modificarea cardinală a condițiilor politice, economice, culturale și sociale va necesita modificări respective în strategia elaborată. De asemenea, unele dezvoltări și evenimente internaționale, acutizarea unor probleme globale de mediu sau sociale, anumite modificări ale sistemului de sănătate a populațiilor umane și ale ecosistemelor, posibilele invenții sociale, tehnologice și de ordin cultural pot necesita revederea unor compartimente separate sau ale strategiei în ansamblu.

Anexe

A1. Bibliografie

1. Armstrong, Michael. Management Processes and Functions. Institute of Personnel Management, London 1992, 296 p.
2. Barendregt, J.J., Bonneux L., van der Maas P.J.. Health Expectancy: from population health indicator to a tool for policy making. Paper presented at REVES 8, 5-7 October 1995
3. Bell, Simon; Morse Stephen. Measuring Sustainability. Earthscan Publications Limited, London, 2003, 189 p.
4. Bell, Simon; Morse Stephen. Sustainability Indicators. Earthscan Publications Limited, London, 2000, 175 p.
5. Bolton, Robert. People Skills. Prentice-Hill, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1979, 300 p.
6. Bologna, Gianfranco. Scars of life on a Finite System. *Politica Internazionale*, No. 3/4, 2001, p. 65-89.
- Bordenave, Juan E. Diaz. Communication and Rural Development, UNESCO, 1977, 107 p.
- Burke, Adam. Communications and Development. DFID, London, 1999, 96 p.
- Burkey, Stan. People First. YED Books Ltd., London, 1998, 179 p.
- Capcelea, Arcadie. Dreptul Ecologic. Știința, 2000, 269 p.
- Chambers, Robert.. Rural Development. Putting the Last First. Harlow, 1983, 246 p.
- Chambers, Robert. Whose Reality Counts? London, 1997, 297 p.
- Communication and Natural Resource Management. FAO, Rome, 2003, 121 p.
- Kerstan, Bridget. Gender Sensitive Participatory Approaches. GTZ, Bandung, Eschborn, 1995, 370 p.
- Lee, Keekok; Holland, Alan; McNeill, Desmond. Global Sustainable Development in the 21st Century, Edinburg University Press, Edinburg, 2000, 232 p.
- Moseley, Malcolm J. Rural Development. Principles and Practices. SAGE Publications, London, 2003, 227p.
- Naisbitt, John. Megatrends. Ten New Directions Transforming Our Lives. Warner Books Inc., New York, 1982, 290 p.
- Peretti, de, Andre, Legrand, Jean-Andre, Boniface, Jean. Tehnici de comunicare. Polirom, Bucuresti, 2001, 391 p.
- Pruteanu, Stefan. Manual de comunicare si negociere in afaceri. Polirom, Bucuresti, 2000, 327 p.
- Putting People First. World Bank, Washington, 1991, 575 p.
- Sutherland Alistair, Martin Adrienne, Smith David Rider. Dimensions of Participation. DFID, 2001, 328 p.
- Regionally Based Assessment of Persistent Toxic Substances. Europe Regional Report. UNEP Chemicals Switzerland, 2002, 141 p.
- Stocholm Convention on Persistent Organic Pollutants (POPs). Text and Annexes. UNEP, Interim Secretariat for Stocholm Convention, Geneva, 50 p.
- Towards Sustainable Development. The Panos Institute. Nottingham, 1989, 250 p.
- The World Bank Participation Sourcebook
- World Agriculture: Towards 2015-2030. Summary report, FAO, Rome, 2002, 97 p.

A5. Metode și instrumente participatoare și niveluri de participare

Metode și instrumente participatoare

Elaborarea și punerea în funcțiune a unui proces participativ eficient legat de POP e un exercițiu util, capabil de conduce la stabilirea de criterii și priorități naționale în raport cu POP, dar și la realizarea cu succes a obiectivelor stabilite de Convenție. Dintre multiplele abordări participatoare existente, inclusiv Învățarea și Acțiunea Participatoare (IAP), Metoda Cadrului Logic (MCL), Planificarea de Proiect Orientată la Obiective (PPOO), Aprecierea Participatoare Rurală a Comunicării (APRC), Cercetarea Participatoare a Fermierilor (CPF), Aprecierea Participatoare Rurală (APR), Aprecierea Rapidă Rurală (ARR), metodele bazate pe APR și APRC s-ar considera ca fiind cele mai potrivite pentru inițierea unui proces participativ referitor la POP în țară. Având în vedere cunoașterea foarte limitată a abordărilor participatoare în țară, în continuare se oferă o descriere scurtă a APR, APRC și a celor mai pe larg răspândite metode bazate pe acestea.

„Felul în care a evoluat ARP înseamnă că ea, în general, se referă la un proces care împuternicește oamenii locali ca aceștia să-și schimbe propriile condiții de viață și propria situație. El are menirea de a ajuta populației locale să-și realizeze propriile analize și deseori să planifice și să întreprindă acțiuni. ARP a ajunsă să cuprindă ceva mai mult decât un simplu exercițiu scurt efectuat pe teren. Ea înseamnă transformarea vechilor roluri de dependență și recunoașterea oamenilor locali, atât bărbați cât și femei ca analiști, planificatori și organizatori activi. Un exercițiu de ARP pe teren nu se efectuează pentru informare și generare de idei, dar și pentru analiză și învățare de către oamenii locali. Acest lucru echivalează cu constituirea procesului de participare, discuție, comunicare și soluționare a conflictelor. Asta înseamnă că procesul crește și evoluează din contextul local concret”¹⁰

„ARPC e o metodologie menită pentru perfecționarea lucrătorilor de pe teren și celor din sistemul de extensiune, pentru a le permite să facă cercetări multidisciplinare și participatoare de comunicare ca un prim pas spre pregătirea unui program de comunicare. Principiile, instrumentele vizuale și metodele ARPC facilitează participarea oamenilor la identificarea problemelor lor și soluțiilor adecvate la acestea. Ele, de asemenea, permit oamenilor și angajaților din domeniul dezvoltării să atingă consensul în privința acțiunilor ce urmează a fi întreprinse în comunitate. ARPC identifică factorii care le-ar ajuta oamenilor să afle idei noi prin moduri ușor asimilabile, relevante și atrăgătoare”¹¹.

---

¹⁰ Robert Chambers/Irene Guijt 1995, PRA - five years later. Where are we now? in: Forests, Trees and People Newsletter No. 26/27

¹¹ Knowledge. The first mile of connectivity. SD Dimensions. FAO, 1999, p.1.

Deși inițial ARP și ARPC s-au elaborat special pentru studierea și dezvoltarea așezămintelor rurale din țările în curs de dezvoltare (pe baza metodelor de Apreciere Rurală Rapidă (ARR), în prezent ele nu se mai asociază doar cu spațiul rural, dar au fost adoptate ca instrument util și eficient în dezvoltarea urbană, dezvoltarea instituțională, predarea universitară, diferite tipuri de cercetare, etc. Însă, deoarece aceste concepții sunt încă foarte noi, ele sunt deseori înțelese greșit și aplicate incorect.

În ARR și ARP au fost dezvoltate și utilizate multe metode pentru a percepe situația unui sat sau a unei instituții. Una din trăsăturile uimitoare a multor dintre aceste metode este accentuarea vizualizării și a simplității. Aceste calități fac metodele mai ușor de utilizat și de înțeles și contribuie la creșterea potențialului în participarea locală.

Noțiunile de participare și abordare participatoare câștigă popularitate în lume, acest fapt fiind confirmat de unul din „clasicii” metodologiilor participatoare orientate în special la activități și proiecte de dezvoltare. „Ceea ce s-a schimbat în ultimii cinci ani este SCARA. Activitățile marcate ARP/IAP din anul 2002 le-au depășit cel puțin de zece ori pe cele din 1997. Metodele participatoare au fost, în general, acceptate. Vocabularul participator a devenit obligator în comunicarea cu donatorii. Banca Mondială a inclus participarea în albia centrală.”¹²

Printre metodele cele mai adecvate pentru aplicare în Proiect vom menționa următoarele:

Analiza și examinarea datelor secundare

Primul pas spre o bună ARP implică analizarea datelor existente pentru a primi o cercetare aprofundată și pentru a se decide asupra accentelor ARP și subiectelor inițiale ale evaluării. Datele secundare de această natură nu includ doar rapoarte și statistici, dar și studii calitative (cum ar fi textele antropologice și sociologice), hărți, fotografiile aeriene, tăieturi din ziar, etc.

Interviuri semi – structurate (ISS)

Interviurile semi – structurate sunt bazate pe subiecte identificate dinainte și sunt esențial bazate pe o listă de întrebări începătoare sau subiecte care sunt prevăzute pentru a stimula respondenții și pentru a conduce spre mai multe întrebări specifice după cum se desfășoară interviul. Caracteristicile de bază a ISS: sunt neoficiale și implică conversații, și totuși sunt controlate; folosesc întrebări deschise; duc la ipoteze noi care, la rândul lor, duc la noi întrebări.

Metode pentru dinamica grupurilor

O varietate de metode de creare a grupurilor dinamice pot fi folosite pentru a crea o atmosferă prietenoasă și neoficială care ajută oamenii să treacă de inhibiții și îi stimulează să se implice activ în aplicarea oricărei tehnici ARR/ARP. *Spărgătorii de gheață, diverse feluri de stimulatori, interpretările rolurilor, prezentările teatrale* sunt unele dintre cele mai des întâlnite metode care pot fi introduse de

---

¹² Robert Chambers. *Relaxed and Participatory Appraisal*. Participation Resource Center, Brighton, 2002, p. 29

către echipă sau participanți (spontane sau planificate) înainte, în timpul și după un exercițiu ARR/ARP.

Discuții în grup /furtuna de idei /atelier de lucru

Discuțiile în grup pot fi structurate de echipa ARR/ARP sau pot face parte din activitățile neîntrerupte ale sarcinilor grupului. Acestea pot de asemenea apărea spontan și pot fi neintenționate. În timpul întâlnirilor și discuțiilor în grup, pot fi înaintate și definite diferite probleme. Aceste întâlniri se pot întâmpla înainte, în timpul sau ca o continuare a altor activități în domeniu.

Discuții cu grupuri țintă

Discuțiile cu grupuri-țintă sunt dialoguri sistematice cu grupuri mai mici de oameni care sunt informați despre subiectul care urmează să fie discutat în particular.

Întâlniri în sat sau regiune

Întâlnirile în sat sau regiune sunt deseori ultima treaptă a exercițiului ARR sau ARP, deoarece acestea oferă posibilitatea ambelor părți de a discuta sau evalua critic concluziile, de a trage concluzii sau posibil de a fi de acord cu următorul pas care urmează să fie făcut.

Hărțile mintale sunt o variație de cartografie care arată diferite percepții a diferitor grupuri într-o comunitate, de exemplu grupuri de vârste diferite, grupuri socio-economice, bărbați și femei, etc.

Hărțile de mobilitate sunt altă variație. Acestea indică un orizont de activități și mobilitatea spațială a diferitor grupuri de membri ai comunității, de exemplu bărbați și femei, oameni bătrâni și tineri, bogați și săraci, fermieri și comercianți, etc.

Plimbări transversale și observarea directă

Într-un sat sau zonă este deseori instructivă adăugarea detaliilor calitative pe hărți, folosind cartografia transversale. Harta transversală este o imagine a secțiunii transversale a unui anumit sistem agro-ecologic cu o descriere scrisă și o analiză a componentelor sale.

Diagrame în formă de cutie sau plăcintă

Pentru primirea unei imagini aproximative a stratificării socio-economice într-o comunitate, se poate desena o schemă în formă de bară sau plăcintă.

Schițe ale istoriei locale și analiza trendurilor

Pentru captarea dinamicilor sistemului natural sau social în curs de investigare, este utilă înscrierea schimbărilor majore în timp.

Calendare sezoniere

Metoda analizei este orientată spre a elucida variațiile în activitățile efectuate pe parcursul unui an de calendar sau a altei perioade de timp specificate.

Profiluri de activități zilnice

Un profil de activitate zilnică a diferitor grupuri într-o comunitate (fermieri, mici antreprenori, comercianți, grupuri specifice de vârstă, grupuri etnice, etc.) este util

în identificarea tipurilor de activități în care sunt implicate acestea (productive, reproductive / domestice, socio-culturale, etc.).

Relațiile dintre grupuri (diagrame Venn)

Diagramele Venn sunt folosite în evaluarea conștientizării grupurilor-țintă asupra mediului instituțional și perspectivele membrilor acestuia în instituțiile de bază, rolurile, legăturile și influența lor.

Analiza modului de viață

Diagramele analizei modului de viață sunt folosite pentru a ajuta la interpretarea purtărilor, deciziilor și strategiilor de acțiune a gospodăriilor cu caracteristici socio-economice diferite.

Fluxuri de contribuții și rezultate (diagrame sistemice)

Luând în considerare conceptele din cercetările sistemelor fermiere, fluxurile de contribuții și rezultate pot fi folosite în evaluarea folosului resurselor, inclusiv a muncii.

Clasificarea bunăstării

Bunăstarea sau averea gospodăriilor poate fi evaluată scriind o fișă pentru fiecare gospodărie din comunitate și mai apoi aranjând aceste fișe corespunzător criteriilor stabilite.

Ierarhizarea preferințelor

Metodele de evaluare pot fi folosite formând trepte sau scoruri în compararea câtorva subiecte care corespund diferitor criterii. Evaluarea preferințelor de asemenea poate fi folosită în ierarhizarea problemelor care urmează să fie abordate în activitățile de dezvoltare viitoare.

Comparații contrastante

În comparațiile contrastante grupuri diferite se analizează una pe alta, de exemplu bărbații analizează profilurile de activitate ale femeilor, membrii comunității care o duc mai bine analizează veniturile și cheltuielile celor mai săraci, oamenii mai în vârstă analizează preferințele de dezvoltare ale generației mai tinere, etc.

Alte metode care ar putea fi examinate în acest context sunt:

Colectarea istoriei verbale

Cartografierea socială

Aranjarea în trepte după nivelul de prosperitate

Declarații scrise.

În activitatea de stabilire a priorităților naționale în raport cu POP, procesele participatoare au o semnificație majoră. Instrumentele participatoare descrise mai sus pot revela informație valoroasă cu privire la percepțiile și opiniile populației vis-a-vis de opțiunile legate de chestiuni POP. Însă, din motivul perioadei prea scurte alocate pentru faza de identificare a criteriilor de ierarhizare, doar următoarele metode (sau adaptările sau derivatele lor) au putut fi aplicate.

Analiza și examinarea datelor secundare

Un șir de rapoarte, analize, baze de date au fost examinate cu scopul identificării situației și problemelor asociate cu POP în Moldova.

Interviurile semi-structurate (ISS)

Interviurile semi-structurate s-au aplicat pentru dialoguri cu reprezentanții comunităților rurale, în care există stocuri de pesticide inutilizabile interzise, cu angajații întreprinderilor care produc emisii de DDP, DFPC, BPC, cu autoritățile locale și cu persoane de răspundere de la ministere.

Metode de dinamică a grupului

În timpul seminarelor și atelierelor metodele de dinamică a grupului s-au aplicat pentru a asigura o atmosferă caldă și plăcută pentru un schimb liber de opinii și discuții armonioase.

Furtuna de idei

Furtuna de idei s-a utilizat frecvent pentru a identifica cele mai variate opțiuni pentru diferite domenii de discuție, atât în cadrul grupului de experți, cât și în cadrul seminarelor, atelierelor, discuțiilor neformale.

Discuții cu grupuri-țintă

Discuțiile cu grupurile de interese relevante oferiți relevanță cu privire la îngrijorarea diferitor grupuri și opțiunile lor de soluționare a problemelor.

Întâlniri în sat sau regiune

Întâlnirile în sate sau regiuni s-au organizat de către personalul proiectului în timpul vizitelor pe teren axate pe studierea depozitelor de pesticide inutilizabile interzise (PII).

Plimbări transversale și observarea directă

Plimbările transversale și observarea directă s-au aplicat de către personalul proiectului în timpul vizitelor pe teren axate pe studierea depozitelor de pesticide inutilizabile interzise (PII).

Profilul activităților zilnice

Profilul activităților zilnice s-a aplicat în timpul atelierului pentru ONG-uri cu scopul identificării contactului zilnic și nivelul contactului participanților la atelier cu substanțele chimice toxice și alte chimicale.

Ierarhizarea preferințelor

Ierarhizarea preferințelor a fost aplicată în cadrul întâlnirilor grupului de experți, pe parcursul atelierului cu participarea ONG-urilor pentru elaborarea criteriilor de ierarhizare, precum și în chestionarele trimise persoanelor interesate.

Niveluri de participare¹³

- Cel mai inferior nivel e nivelul acordării de **pomană** sau **ajutor de urgență**, în cazul oamenilor care nu se pot ajuta singuri. E o noțiune contrară imaginii de dezvoltare, în care oamenii li se acordă ajutor pentru ca ei să-și satisfacă propriile necesități, să-și soluționeze propriile probleme și să controleze utilizarea resurselor externe și interne pentru propriile beneficii.
- Nivelul următor de participare e cel de **primire a beneficiilor**, de exemplu, în cadrul proiectelor de-sus-în-jos. Această participare este pasivă și e durabilă numai atâta timp cât donatorul continuă să ofere fonduri. La această etapă participarea este egală cu consumul.

¹³ Textul despre nivelurile de participare se bazează pe Capitolul 2.5 din „A Handbook for Social/Gender Analysis” pregătit de Coady International Institute pentru CIDA.

- Al treilea nivel, **realizarea de acțiuni prescrise, în esență, de alții**, exclude orice capacitate a beneficiarilor de a schimba cursul lucrurilor. Luarea de decizii se află în mâinile managerilor de proiect și a altor factori de decizie. Deseori grupul-țintă e rugat să contribuie cu muncă voluntară, curățirea comunității, participarea în o cooperativă. La faza finală a proiectului, ei pot fi rugați să completeze un formular de evaluare a efectelor proiectului asupra vieții lor personale, fără posibilitatea de a adapta activitățile proiectului la necesități nou-apărute.
- Următorul nivel de participare, cel al **consultărilor în privința problemelor**, se aplică deseori cu succes la etapa de identificare sau elaborare a proiectului, atunci când comunitățile se consultă privitor la necesitățile lor. Această sarcină necesită un anumit context (de ce se face aceasta, cine pune întrebările, care sunt posibilitățile); aici se vor evita întrebările sugestive (doriți să aveți apă curată?), care pot provoca răspunsuri eronate. Realizatorii proiectului trebuie să se afle în poziția de a-și asuma responsabilitatea pentru rezultatul consultărilor.
- Participarea la nivel de **împuternicire și „proprietate asupra proiectului”** poate avea loc atunci când bărbații și femeile din grupurile sociale respective identifică și analizează propriile probleme, planifică soluții la problemele lor și își asumă responsabilitatea pentru ele; alocă resurse, decid cum de depășit noile probleme care pot apărea și distribuie beneficiile. Oamenii care pot participa în mod responsabil și au capacitatea să-și constituie propriile structuri organizaționale pentru a-și satisface necesitățile vor face activitățile de dezvoltare mai reușite.

Anexa 6. Probleme principale legate de POP, mesaje-cheie și soluții posibile

Problema-cheie	Mesaje-cheie	Propuneri, realizări necesare
Generale		
Poluarea cu POPsuri și impactul lor asupra mediului înconjurător și sănătății omului (la moment nu este finalizat un studiu integrat al acestei probleme)	<ul style="list-style-type: none"> • Cele mai grave problemele de astăzi sunt generate de necunoașterea de ieri • Sănătatea este cea mai prețioasă comoară a omului . • Nivelul poluării mediului înconjurător a depășit toate limite, inclusiv și limita informării • Puterea țării constă în atitudinea ei față de natură • Cunoașterea pericolelor de astăzi 	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza și sistematizarea date privind situația existentă a poluării cu POPsuri • Mediatizarea datelor sistematizate și consecințelor poluării cu POPsuri în mass-media scrisă, radio și TV • Sensibilizarea responsabililor politici și factorilor de decizie asupra pericolelor POP • Furnizarea informațiilor necesare către femeii copii și

	<p>– siguranța de mâine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cel ce deține astăzi informația - deține viitorul • Cunoștințele - viitorul tău și al copiilor tăi 	<p>categoriile mai puțin educate prin pachetul informațional și transferul de cunoștințe pentru înțelegere clară a pericolului generat de poluare pentru sănătatea oamenilor și mediu înconjurător.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizarea meselor rotunde întrunirilor ONG – APL – AI privind evaluarea situației actuale și schimbul de informație
<p>Necesitatea unui sistem unic integrat de evidență a eliminării POPsurilor (Nu există un sistem unic integrat de evidență a eliminării POPsuri ÎN FAZĂ de elaborare-definitivare?)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tu îți hotărăști soarta. • Monitoring înseamnă prevenire • Este mai ușor de preîntâmpinat decât de reabilitat • Omul singur are foarte puțină putere numai împreună cu ceilalți el este ceva și poate ceva 	<ul style="list-style-type: none"> • Armonizarea cadrului legislației și instituțional în favoarea reducerii eliminării și utilizării POPsurilor • Crearea unui serviciu de stat control a eliminării POPsurilor • Serviciul creat să fie responsabil de colaborare și schimb de informații internaționale a instituțiilor stat, organizațiilor societății civile și celor de educație • Elaborarea și instituirea unui sistem de monitoring permanent asupra eliminării POPsurilor • Crearea Centrului de informare, instruire și educație ecologică • Dezvoltarea și fortificarea instituțiilor rurale de stat și neguvernamentale.
<p>Necesitatea unui program național de măsuri de diminuare a impactului POPsurilor asupra componentelor mediului și sănătății omului (Este elaborat – aprobat?)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ocrotirea naturii nu este acel lucru despre care se poate afirma: mai bine mai târziu decât deloc. În acest caz „mai târziu” este egal cu „niciodată” • Securitatea chimică – securitatea ta! • Poluarea degradează solul, apele, produsele agricole vegetale și animale, care, în final, pun în pericol și distrug sănătatea oamenilor. • Omul este nefericit pentru că s-a desprins de natură. • Cine nu iubește NATURA - nu iubește oamenii. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea unei programe naționale privind măsurile de diminuare a poluării cu POPsuri • Instituirea unui schimb internațional de informații privind POPsurile • Campania națională de presă antiPOPs • Seminare de instruire și schimb de informații între ramurile implicate în POPsuri: agenții economici – ONG – APL - APC. • Elaborarea ghidului pentru îmbunătățirea comunicării între agenții economici – ONG –

	<ul style="list-style-type: none"> • Noi avem un singur exemplar de Univers și nu putem experimenta cu el! • Moldova liberă de POPsuri! 	<p>APL – APC</p> <ul style="list-style-type: none"> • Instruirea cadrelor din sistem agențiilor de mediu, cele ale administrației publice locale : deprinderilor și tehnicilor de comunicare în domeniul POP • Linie de „telefon fierbinte” (întrebări-răspunsuri) • Elaborarea și difuzarea buletinului despre POPs • Elaborarea unui site despre POPsuri în general cu posibilitatea de feed-back • Obligația agenților economic de a marca produsele care conțin POP • Accesul la tehnologiile agricole non-poluante, la metodele de reciclare a deșeurilor. • Elaborarea programelor de educare pentru femei, copii și categoriile mai puțin educate pentru transferul de cunoștințe în scopul înțelegerii clare a pericolului generat de poluare pentru sănătatea oamenilor și mediului înconjurător. • Curs facultativ în școli: “Ate POP pe masă în casa Dv” • Introducerea în manualele școlare (zoologie, biologie, chimie, etc.) temele dauna POPsurilor
Pesticide		
<p>Depozite de pesticide rămase fără proprietar sau aflate stare avariata</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Depozit degradat – pericol pentru viață • Lipsa controlului – lipsa simțului de răspundere pentru generații • Depozit fără supraveghere – cutia Pandorei • Manipularea nechibzuită cu roadele civilizației încalcă echilibrul naturii 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizarea vizitelor la depozitele de păstrare a pesticidelor pentru inventarier și aprecierea condițiilor de depozitare a pesticidelor în depozite • Elaborarea unui ghid privind metodele și tehnici de lichidare sau conservare a depozitelor, decontaminarea locurilor amplasării acestora • Seminare pentru primari și fermieri despre metodele de gestionare, ambalare și păstrare a pesticidelor

		<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea unui pachet informațional pentru conștientizarea populației din localități despre pericolul depozitelor degradate – afișe, pliante, indicatoare etc. • Elaborarea unui ghid despre metode și tehnici privind încurajarea participării publicului la luarea deciziilor privind lichidarea stocurilor de pesticide și reabilitarea terenurilor contaminate • Instituirea unui monitoring permanent asupra depozitelor existente sau conservate • Instituirea „liniei telefonice fierbinte” – pentru acumulare și schimbul de informație cu privire la situația depozitelor
Cantități mari de pesticide învechite stocate în gospodăriile individuale	<ul style="list-style-type: none"> • Pesticidele învechite sunt ca și bomba neexplodată • Satul tău – casa ta: nu-ți polua locul de trai • Nu păstra pesticidele pentru generațiile viitoare • Întotdeauna există o alternativă 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizarea campaniei de presă pentru populația rurală despre consecințele păstrării pesticidelor învechite în condiții improprii – presa locală și națională • Elaborarea pachetului informațional destinat populației rurale și mai puțin educate despre pericolul păstrării pesticidelor cu termen expira în condiții neadecvate de păstrare – afișe, pliante, îndrumare, etc. • Organizarea punctelor de colectare a pesticidelor păstrate la populație, reambalarea și depozitarea lor în depozite amenajate special • Ghid destinat populației rurale privind decontaminarea locurilor de păstrare pesticidelor în gospodării individuale • Propunerea folosirii surselor alternative pesticidelor – Căminar practic
Intoxicarea oamenilor și animalelor prin contact direct cu	<ul style="list-style-type: none"> • Nu lăsa pesticidele să te otrăvească. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea pachetului informațional destinat populației rurale

pesticidele interzise și inutilizabile	<ul style="list-style-type: none"> • Pentru om și animale pesticidele sunt moartea • Sănătatea animalului crescut pentru necesitățile tale este sănătatea ta • Animalele domestice ale omului – sunt viața lui • Nu face animalelor ceea ce nu vrei ca ele să-ți facă ție 	<p>rurale și mai puțin educate despre consecințele provocate de utilizarea pesticidelor – afpliante, îndrumare, etc.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Curs practic de instruire pentru populația rurală privind dauna folosirii pesticidelor în gospodărie și la creșterea animalelor domestice • Instruirea primarilor și medicilor despre consecințele aplicării pesticidelor inutilizabile interzise sau cu termenii expirați • Emisiuni TV, radio, serii de articole în presa periodică despre dauna pesticidelor • Panou informativ în fiecare primărie și instituție medicală despre consecințele utilizării pesticidelor
Actualul model de agricultură privată utilizează POPsuri (Nu este cunoscută situația actuală cu utilizarea în agricultură a POPsurilor din stocurile de pesticide din gospodăriile individuale)	<ul style="list-style-type: none"> • Există soluții: putem împăca natura cu agricultura. • Investiți într-o agricultură durabilă, ecologică. • Sănătatea solului este sănătatea și viitorul copiilor tăi. • Pământul poate satisface necesitățile dar nu hapsânia • Natura te va ajuta! 	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea alternativelor pentru înlocuirea pesticidelor • Elaborarea unui ghid privind practica aplicării pesticidelor precum și a consecințelor folosirii neadecvate a pesticidelor • Efectuarea unor seminări cu deținătorii și proprietarii de terenuri agricole pentru expunerea clară a proceselor de poluare a mediului înconjurător și a resurselor acvatice de către modelul actual de agricultură • Promovarea Codului Bunelor Practici Agricole, curs practic de instruire de folosire a pesticidelor fără a dauna naturii • Elaborarea unui site pentru a favoriza accesul deplin la informația legată de practici agricole prietenoase mediului înconjurător.
Utilizarea pesticidelor cu norme majorate a dus la poluarea solurilor, apei, plantelor agricole și tehnice și ca rezultat	<ul style="list-style-type: none"> • O natură sănătoasă înseamnă oameni sănătoși, o natură bolnavă înseamnă oameni bolnavi. • Ajutor! – Plantele mor! 	<ul style="list-style-type: none"> • Propagarea materialului informativ despre impactul poluării cu pesticide și importanța calității apei, solului și plantelor asupra sănătății

<p>dăunează sănătății omului</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Apa curată – izvorul sănătății – elixirul vieții. • Apa în sol este ca și sângele în organismul uman • Noi nu am moștenit pământul de la părinți ci l-am luat cu împrumut de la copiii noștri • Să ajutăm pământul – să sădim fâșii forestiere. 	<p>omului (mese rotunde, discuț radio – TV în direct cu feed-back, campanii de presă, publicitatea ecologică)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Efectuarea inventarierii terenurilor agricole și a altor terenuri poluate cu POP, atragerea populației în implementarea acestei acțiuni • Elaborarea unor metode și tehnologii de decontaminare reabilitare a terenurilor contaminate cu POP • Efectuarea unor seminare cu proprietarii și deținătorii de terenuri agricole pentru a deprinde metodele și tehnologiile de decontaminare reabilitare a terenurile agricole contaminate cu POP • Efectuarea întrunirilor cu AP pentru conștientizarea necesității efectuării analizei calității apelor izvoarelor, fântânilor și mediatizarea rezultatelor analizelor în rândul populației • Efectuarea unui ciclu de seminare cu populația rurală deținătoare de fântâni privind practicile ecologice de întreținere a surselor de apă potabilă
<p>Importul necontrolat al pesticidelor în Republica Moldova</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Importul ilicit al pesticidelor depinde de tine • Procurând pesticide din locuri neautorizate susții creșterea importului necontrolat al pesticidelor • Pesticidele ne îmbogățesc pe noi dar îi sărăcesc pe nepoții noștri 	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza situației existente privind importul și comercializarea pesticidelor (producătorul, importatorul, vânzătorul, cantitatea, calitatea, termenii de valabilitate, locul de păstrare și comercializare) • Efectuarea unui ciclu de seminare privind conștientizarea, ridicarea nivelului de responsabilitate agenților economici care importă, comercializează, utilizează pesticide • Elaborarea unui ghid privind conștientizarea populației de procura pesticide de la magazin

		<p>autorizate și contracararea vânzărilor în locuri neautorizate</p> <ul style="list-style-type: none"> • Training pentru lucrătorii serviciilor vamale și de frontieră despre importul de pesticide
Energetica		
<p>Nu este cunoscută situația actuală privind poluarea mediului cu PCB</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uleiul de transformator și condensator – pericol pentru natură și om • Uleiul de transformator sau condensator – este la fel de periculos ca și pesticidele • Țara care deține PCB - este ostatic. 	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarierea întreprinderilor care dețin PCB • Organizarea vizitelor la locul de păstrare a PCB pentru inventarierea și aprecierea condițiilor de depozitare a acestora • Campanie de presă privind pericolul PCB asupra factorilor de mediu și a sănătății populației • Elaborarea unui pachet informațional pentru cetățeni care locuiesc în apropierea locurilor de păstrare și utilizare a PCB (afișe, pliante, broșuri indicatoare) • Conștientizarea populației prin mass-media, radio, TV despre pericolul folosirii uleiurilor energetice în scopuri gospodărești • Instituirea unui monitoriu permanent asupra condițiilor de păstrare a PCB
<p>Contaminarea solului, apei și aerului cu PCB utilizate în energetică și industrie prin deversări sau eliminări accidentale</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nu cunoști – nu te apropia • Tehnica securității înseamnă viață • Cunoști consecințele contactului direct sau indirect cu POPs – spune-le și colegului tău 	<ul style="list-style-type: none"> • Efectuarea unui seminar privind informarea și conștientizarea lucrătorilor din energetică despre pericolul PCB utilizat în energetică • Efectuarea unui training pentru personalul direct implicat în manipularea instalațiilor care conțin PCB • Estimarea consecințelor poluărilor accidentale cu PCB elaborarea unor metode de prevenire și stopare a deversărilor • Elaborarea unui ghid privind metodele și tehnicile de decontaminare a terenurilor

		contaminate cu PCB
Produse secundare		
Poluarea ecosistemului cu dioxinele și furanii prin procese de ardere necontrolate și producerea substanțelor chimice	<ul style="list-style-type: none"> • Una din două: sau oamenii vor face ca să fie mai puțin fum sau fumul va face să fie mai puțini oameni • Arderea miriștii aduce sărăcia solului, distrugerea biodiversității și contaminarea organismelor umane și animale • Arderea deșeurilor este o soluție greșită • Nu cunoști rezultatul arderii nu arde! • Transportul este principalul poluator • Plantele de-a lungul drumului sunt otrăvitoare • Nu economisiți pe sănătatea Dv prin aplicarea tehnologiilor vechi de neutralizare a gazelor 	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza situației existente privind poluarea mediului cu dioxini și furani și hidrocarburi aromatice policiclice și inventarierea principalelor surse de poluare • Elaborarea unor metode și tehnologii avansate de minimalizare a poluării cu produse secundare • Elaborarea unui pachet informațional privind impactul produselor secundare asupra sănătății omului și a factorilor de mediu (plante, afișe, fluturași, etc.) • Promovarea instalațiilor autonome de compostare a deșeurilor biologice • Elaborarea unui ghid privind informarea populației rurale despre obținerea îngrășămintelor organice din deșeurile din gospodărie • Promovarea și susținerea colectării separate a deșeurilor

Anexa 7. Activități de îmbunătățire a comunicării, cunoașterii și participării publicului în domeniul POP

1. Formarea **cadrelor de comunicare** se poate realiza printr-un șir de instrumente cunoscute în lume, care ar include:
  - instituționalizarea unor proceduri obligatorii de schimb de informație cu un șir de parteneri-cheie în domeniul POP. Aceste proceduri se vor elabora împreună cu funcționarii publici vizați. Pe lângă acestea toate agențiile ecologice ar putea institui ore de liber acces în care persoanele responsabile de POP ar putea comunica cu populația locală și cu alte entități și colecta semnale despre poluare, idei cu privire la alternative POP, idei de colaborare în reducerea POP etc. Întrunirile regulate la care inspectorii ecologici ar raporta populației despre situația POP în localitate și în țară ar spori încrederea populației și ar contribui la un mai mare activism în domeniul protecției mediului cu eforturi din partea organizațiilor locale și a persoanelor particulare.
  - Pentru informarea calitativă a societății în problemele ecologice, inclusiv POP, este necesar **un sistem de acces la asemenea informație** pentru toate

agențiile guvernamentale cu tangență la problema POP și pentru ONG-uri, instituții de cercetări științifice, companii industriale, persoane individuale interesate. Accesul la informație se poate realiza printr-un **Centru de Securitate Chimică**, care ar prelua informație din sursele naționale și internaționale existente și ar oferi-o populației țării într-un format accesibil și succint dublând-o prin câteva canale ca Pagina Web, E-mail, buletine informative lunare electronice și pe suport de hârtie, comunicate de presă, interviuri la radio și TV, întruniri organizate cu reprezentanții media și altor entități cu potențial înalt de distribuire a informației.

- Existența unui **telefon de urgență** pentru cazuri excepționale legate de POP este importantă. Deși cazurile excepționale sunt rare, totuși în lipsa unui canal de comunicare rapid și eficient soluționarea problemelor se poate târăgăna, ceea ce în caz de accidente poate însemna pierderea de vieți omenești sau daune materiale mari.
- **Biblioteca POP** ca parte al Centrului de Securitate Chimică ar fi un instrument eficient pentru dezvoltarea cunoștințelor în domeniul POP și altor chimicale ale studenților și elevilor, adulților interesați, persoanelor de răspundere de la întreprinderi și organizații, reporteri din mass media.
- Instituirea **procedurilor și instrumentelor de legătură inversă** în instituțiile de stat de mediu este necesară ca un instrument util de identificare a opiniilor populației cu privire la activitatea structurilor sale, primirea plângerilor, propunerilor de îmbunătățire, semnalelor despre surse necunoscute de poluare. Aceste proceduri și instrumente ar cuprinde de exemplu, o lădiță poștală pentru plângeri, comentarii, opinii la fiecare agenție, solicitarea comentariilor populației pe verso-ul înștiințărilor și anunțurilor trimise prin poștă, mese neformale sau activități la natură a angajaților din sistemul ecologic de stat cu partenerii relevanți, solicitări de evaluare a activității organelor ecologice de către grupuri de populație la întâlniri de altă natură etc.
- Elucidarea momentelor dificile POP și a posibilităților de soluționare are loc doar prin discuții și dezbateri libere. Instituirea unor **ore de dialog deschis în problema POP la TV și radio** ar face contribuția tuturor celor interesați posibilă și ușoară, ceea ce, la rândul său, poate intensifica colaborarea diferitor entități și personalități din societate la soluționarea problemelor ecologice, inclusiv POP.
- În fiecare localitate ar trebui să fie numită cel puțin **o persoană responsabilă de problema POP**, care ar avea cunoștințele necesare și legăturile relevante pentru abordarea problemelor curente POP și propunerea de acțiuni concrete agențiilor abilitate cu luarea deciziilor în cazurile necesare. Această persoană ar servi și ca punct de legătură între diferite instituții și personalități în cazul organizării evenimentelor publice de instruire, întâlnirilor cu entități din alte localități pentru soluționarea în comun a unor probleme legate de POP, menținerea relațiilor de colaborare naționale și internaționale în chestiunea vizată.

- Realizarea unui studiu cu privire la **canalele de comunicare existente în spațiul rural** pentru includere în cadrul de comunicare. Includerea în sistemul POP a canalelor de comunicare existente în satele Moldovei, de exemplu, șezători, ședințe ale unui club pe interese, jocul satului, clopote ale bisericii ce anunță vești importante, radio local, un grup de copii mai mari desemnați ca curieri, sistemul poștal, întâlniri regulate ale sportivilor din sat, adunări agricole, hramul satului, sărbătoarea recoltei etc., etc., etc. Oricare dintre aceste sau alte evenimente sau mecanisme identificate se pot aplica pentru scopuri de difuzare a informației POP sau identificare a problemelor POP, anunțare a situațiilor excepționale legate de POP.
2. **Instruire în comunicare, managementul conflictelor, facilitare, soluționarea problemelor, legături cu alte entități, participarea publicului** pentru inspectorii ecologici, pedagogii din sistemul mediu și superior cu profil ecologic, ONG-uri, persoane responsabile din întreprinderi industriale și instituții de cercetări are o mare valoare, deoarece asemenea cunoștințe și deprinderi fac munca de distribuire a informației mai eficientă și permit beneficierea de experiența, expertiza și cunoștințele existente în rândul populației în procesele de instruire și comunicare. Comunicarea eficientă cu alte entități asigură un randament sporit al activităților de soluționare a problemelor POP, inclusiv cu fonduri mai mici și cu durabilitate mai mare.
  3. **Instituirea unei mișcări de voluntariat în domeniul POP** este o metodă simplă de a propune o activitate de valoare grupurilor de tineret cu mult timp liber și care au nevoie de comunicare cu semenii în cadrul unor evenimente sau sarcini de utilitate publică. La activități de voluntariat se pot asocia, de asemenea, cercetători la pensie, persoanele înstărite care nu lucrează, femei casnice, persoane din străinătate care însoțesc un membru al familiei angajat în Moldova etc. Avantajul muncii voluntare e evident.
  4. Instituirea unor **conferințe anuale ale copiilor și tinerilor în probleme POP** face uz de creativitatea copiilor și tineretului, implicând simultan tânăra generație a țării în soluționarea unei probleme globale. Avantajele legate de implicarea tineretului sunt determinate nu numai de interesul tinerilor față de tehnologiile înalte și de spiritul lor neortodox de abordare a problemelor, dar și de capacitățile în creștere ale tinerilor de a aplica noile tehnologii și de a comunica cu semenii din alte țări.
3. Soluționarea problemelor globale este ireală fără **crearea parteneratelor internaționale** în diferite aspecte POP sau implicarea în ele. Problemele globale, precum cea a POP, care au surse și manifestări diferite în diferite colțuri ale lumii, nu mai pot fi soluționate de grupuri izolate de experți dintr-o singură țară. Se optează tot mai mult pe grupuri de lucru din cercetători din diferite țări, care reflectă diferite discipline, diferite abordări și diferite metodologii. Inițiativa cercetătorilor din Republica Moldova de a aborda careva aspecte teoretice sau practice ale POP, chiar și inițierea unui parteneriat în acest sens e o oportunitate reală și realizabilă. Deosebit de actuale și potrivite ar fi aspectele legăturii sărăciei cu

poluarea, contribuția familiilor rurale la procesul de poluare cu POP, alternative POP în gospodăria agricolă și energetică, aspecte de comportament și POP, medicina alternativă și impacturile POP asupra sănătății și multe altele.

6. Procesele participatoare fiind planificate conform metodelor participatoare existente pot genera opțiuni creatoare și realizabile de reducere a POP. **Elaborarea printr-un proces participator al unui complex de activități naționale și locale anti-POP** are potențialul de acumulare a unui set de practici și instrumente de reducere și eliminare POP care ar permite economisirea de fonduri pentru tehnologii alternative și ar oferi și altor țări idei de reducere necostisitoare a POP.
7. Cercetările de obicei se realizează de cercetători științifici conform metodelor unanim recunoscute. **Includerea reprezentanților publicului în grupurile și comisiile de cercetare a problemelor POP și de căutare a soluțiilor** ar permite o abordare mai realistă a problemei, eliminarea din start a concepțiilor prea costisitoare și impractice din punct de vedere a implementării în anumite domenii. În același timp, sfidarea unor metode respectate religios de către cercetători dar neobligatorii pentru reprezentanții publicului în multe cazuri poate conduce la realizări și descoperiri noi. Acest lucru e deosebit de adevărat pentru descoperirile din domeniul științelor sociale, sau aspectelor sociale ale multor fenomene globale.
8. Eforturile izolate ale diferitor convenții de a soluționa una sau câteva probleme globale se confruntă cu dificultăți financiare, organizatorice, politice, instituționale est. **Instituirea unui cadru eficient de comunicare și colaborare a Convenției de la Stocholm cu alte Convenții** în Republica Moldova poate conduce la produse comune excepționale cu reducerea concomitentă a fondurilor pentru soluționarea problemelor respective.
9. **Instituirea unei publicații lunare POP dublate prin Internet, radio și TV** ar permite accesul regulat la informație POP al celor mai diferite grupuri ale populației. Această sursă e deosebit de valoroasă pentru generația tânără care în anii viitori va lua decizii cardinale de dezvoltare.
4. Elaborarea și menținerea unei pagini Web cu privire la POP în cadrul Centrului de Securitate Chimică ar fi o altă sursă semnificativă de informație, care ar deveni tot mai importantă pe măsura dezvoltării activităților pe bază de computer în instituțiile de stat, institutele de cercetări, întreprinderi și odată cu îmbunătățirea cunoașterii computerului din societate.
5. **Crearea unei baze de date a surselor POP locale și naționale.** Sursele de POP enumerate în documentele Convenției sunt doar orientative. În diferite țări pot exista diferite practici agricole, de conservare a fructelor și legumelor, de prelucrare a pieilor și a lemnului, de vopsire a lânii. Chiar și metodele de curățire a

apartamentelor și spațiilor publice nu sunt identice. Prin urmare, identificarea exactă a surselor de poluare cu POP în Republica Moldova este o condiție preliminară obligatorie a reducerii POP în țara noastră.

6. **Elaborarea și difuzarea pachetelor informaționale în mass media.** Informație multă nu întotdeauna înseamnă informație bună. Un pachet informațional elaborat într-un limbaj accesibil, cu cazuri concrete din viața cetățenilor țării, cu ilustrații fotografice sau de altă natură pot avea un impact enorm asupra comportamentelor și atitudinilor populației față de problema POP.
7. **Călătorii de studiu în soluționarea problemelor POP în țările cu condiții similare.** Soluțiile la problema POP găsite de alte țări pot fi preluate de Republica Moldova dacă condițiile țării noastre permit realizarea lor. Vizualizarea acestor soluții în contextul lor real și discuțiile cu protagoniștii lor din alte țări poate fi înalt instructivă pentru factorii de decizie din Moldova, dar și pentru elaborarea unor materiale de instruire mai efective.
14. **Elaborarea participatoare a unui cod de etică ecologică pentru bussinesmani, politicieni și alți factori de decizie.** Industria chimică are ca obiectiv central obținerea profitului și oferirea unei game largi de produse consumatorilor. Politicienii și alți factori de decizie sunt presați de a soluționa probleme sociale și economice de importanță majoră. Atâta timp cât problemele ecologice nu sunt aduse regulat și cu insistență în atenția lor nemijlocită, ele vor fi cel puțin parțial ignorate. În același timp, aceste categorii importante ale populației sunt și membri ai societății și cetățeni ai planetei. În ambele roluri, ei ar putea face eforturi mult mai mari pentru diminuarea poluării dacă s-ar angaja să respecte un cod de etică ecologică elaborată cu participarea lor nemijlocită.
15. **Realizarea unui studiu al alternativelor POP existente în țară și difuzarea informației despre ele**

Nu toate grupurile de populație au acces la substanțe chimice și materiale care contribuie la poluarea mediului cu POP. Astfel, e posibil că multe familii sau întreprinderi individuale aplică alternative naturale în locul materialelor și substanțelor cu conținut de POP sau care pot genera POP la evacuare sau eliminare. Există, de asemenea familii sau grupuri de populație care generează mai puține deșeuri sau face uz repetat de ambalajul cu conținut POP sau posibil îl elimină prin metode nedăunătoare pentru mediu și sănătate. Această experiență e foarte valoroasă și poate contribui real la diminuarea volumului POP și impacturilor POP în țară.
16. **Realizarea publicității vizuale anti-POP**

Spot-urile video, mini-declarațiile TV și radio legate de daunele POP, posterele instalate în locuri mult frecventate, lozinci creatoare anti-POP în ziare și reviste, mici etichete anti-POP atașate de cutiile cu produse generatoare de POP sau care conțin POP etc., sunt un mijloc ce amintește de problemă și atenționează persoana la propriul comportament sau la propriile decizii.

12. Organizarea activităților de instruire POP la nivel de comunitate

Multe dintre comunitățile rurale nu au acces suficient la informația video, radio și nu abonează ziare. Organizarea unui eveniment de instruire pentru localitate cu oferirea unui set de informație accesibilă tuturor participanților este o modalitate de a aduce cunoștințele despre POP la acest public. Asemenea evenimente sunt deosebit de necesare în comunitățile care au PII stocate.

13. Elaborarea unui compendiu de cazuri instructive pentru educația elevilor și studenților prin metoda studiului de caz

În tot mai multe licee, școli și universități se plică metoda studiului de caz care este dovedită ca fiind foarte eficace nu numai în transmiterea dar și acceptarea și aplicarea practică de informație nouă. Astfel, cazurile reale culese din experiența de viață a țăranilor moldoveni în aplicarea PII, sau cazurile culese de la personalul întreprinderilor chimice din țară în aplicarea altor chimicale nocive pot fi documentate, prelucrate, multiplicare pentru aplicare în procesul de învățământ din Republica Moldova la tema POP.

19. Elaborarea și difuzarea ABC-ului POP

Chiar și persoanele cu cel mai mic risc de expunere la POP pot suferi dacă nu sunt precaute în aplicarea substanțelor chimice necunoscute, în eliminarea diferitor deșeuri domestice (lămpi luminiscente, baterii, aparate electrice, jucării electronice, substanțe de uz casnic etc.) Un ABC la tema POP difuzat prin diferite medii poate preveni asemenea cazuri.

20. Ateliere în problema POP pentru diferite categorii cu potențial înalt de proliferare a informației

ONG-urile, centrele de informare în diferite subiecte (medicină, agricultură, protecția mediului, protecția sănătății, dezvoltarea economică și socială, societățile etnico-culturale, sportive, pentru problemele femeilor și copiilor, societățile veteranilor și asociațiile pe interese ale copiilor și adulților pot prolifera informație POP fiind informați despre problemă într-o manieră participatoare și primind un set suficient de informație. Aceasta este o oportunitate de distribuire pe larg a informației POP cu costuri mici.

21. Realizarea campaniilor anuale anti-POP cu includerea artelor

Campaniile anuale anti-POP planificate pentru o anumită perioadă a anului, inclusiv ziua anti-POP, 23 mai, pot servi ca sursă de informație pentru cei ce nu au aflat încă despre POP și ca reamintire despre problemă pentru cei care o cunosc. Ea se poate realiza prin un set creator de manifestări cu includerea artelor. Acestea pot include concursuri, spectacole, publicații, articole în presă, poezii, povești, emisiuni radio, TV, adunări în parcurile și piețele satelor și orașelor.

22. Elaborarea și publicarea ghidurilor POP separate pentru funcționarii publici și ONG-urile și companiile din sistemul agriculturii, energeticii, industriei, medicinei și protecției sociale

Riscul expunerii la POP este diferit la diferite întreprinderi: pesticidele interzise în agricultură, PCB-urile în energetică și industrie dioxinele și furanii în transporturi, industrie, eliminarea deșeurilor. Mici ghiduri care descriu clar aceste riscuri

pentru diferite categorii de salariați și clienți ai întreprinderilor respective pot contribui la prevenirea parțială a deteriorării sănătății și mediului din aceste surse.

23. Crearea unor „oaze” agricole și industriale „fără POP!” pentru instruire și demonstrație

Deși noile chimicale agricole nu sunt dovedite ca POP, totuși, ele pot prezenta careva primejdie pentru sănătatea populației rurale. Un alt factor este poluarea în continuare cu substanțe chimice din spectrul detergentilor, vopselelor, materialelor de construcție de tip modern, deșeurilor domestice și industriale. Astfel, experiența unei sau mai multor comunități în protecția solului și apei de asemenea surse, poate fi instructivă pentru alte localități și pentru familiile rurale și urbane din țară. Excursiile al asemenea locuri pot face o impresie mare asupra copiilor.

24. Evaluarea regulată a nivelului de cunoaștere a problemelor asociate cu POP de către populație

Populația adultă a Republicii Moldova își modifică permanent compoziția prin migrație, călătorii îndelungate, decese, creștere a copiilor și intrarea lor în categoria de adulți, schimbarea modului de viață și a ocupației, etc. Astfel, va exista întotdeauna anumite grupuri care vor fi lipsite parțial sau total de informație POP. Identificarea acestor grupuri și a nivelurilor lor de cunoaștere este un factor important în direcționarea în continuare a eforturilor de instruire și educație și în metodologia aplicată. Nivelul de cunoaștere a celorlalte grupuri e, de asemenea, important. Evaluarea cunoașterii se poate realiza prin metode participatoare ca interviurile deschise, adunările neformale, plimbări transversale prin localitate, construirea hărților localității și matricelor problemelor POP ale localităților.

25. Prezentarea materialelor instructive elaborate în țară la întruniri internaționale și adaptarea materialelor elaborate în alte țări pentru utilizare în Moldova

De problemele POP se preocupă mai multe țări. În multe cazuri materialele de instruire ca broșuri, lozinci, desene explicative, filme video, poster, jucării instructive etc., pot fi preluate (și traduse în caz de necesitate) fără schimbări sau cu mici adaptări și aplicate în procesul de instruire și educație din țară. La rândul lor, materialele de instruire produse în Republica Moldova pot avea valoare pentru distribuire internațională. Prin urmare acest schimb de materiale instructive la nivel internațional este o ocazie de a diminua costurile instruirii, educației și sensibilizării publicului și a de găsi parteneri în activitatea respectivă.

26. Elaborarea de recomandări guvernelor și popoarelor în practici sinergice ale Convențiilor cu tangență la problema POP

În majoritatea cazurilor este prea costisitor de a aborda tema POP în izolare de alte teme de protecție a mediului. Astfel, eforturile de instruire și educație, cele de protecție generală a mediului promovate de diferite convenții, alte acorduri și tratate internaționale și bilaterale, experiențele bune de sinergie între activități referitoare la câteva convenții cu rezultatele obținute prezintă oportunități valoroase de reducere a POP în plan global și remediere a altor factori de mediu în același timp. Munca asupra recomandărilor de acest tip pentru propria țară și pentru alte state e deosebit de importantă în condițiile acutizării problemelor de mediu în plan mondial.

